

La cafenea - discutând despre revoluție și anarhie

Errico Malatesta

1897, 1914, 1922

Cuprins

O scurtă introducere a cărții	4
Cine a fost Errico Malatesta	5
De ce apare aceasta carte azi în România	8
La cafenea — discutând despre revoluție și anarhie	10
I	10
II	12
III	14
IV	17
V	19
VI	22
VII	24
VIII	28
IX	30
X	33
XI	36
XII	39
XIII	41
XIV	43
XV	45
XVI	47
XVII	50

O scurtă introducere a cărții

Cele șaptesprezece dialoguri ce compun această conversație despre revoluție și anarhism au fost scrise de Errico Malatesta, gânditor și om de acțiune, în trei reprize succesive: primele zece apăreau în periodicul L'Agitazione din Ancona în 1897, tot la Ancona, în săptămânalul Volonta în 1914 văd lumina tiparului și următoarele patru, iar ultimele trei au fost publicate în 1922.

Toate resimt într-o anumită măsură influența istorică a perioadelor diferite în care au fost scrise: 1897 anul în care Italia a început să cunoască greul dezvoltării industriale, 1914 caracterizat de o productivitate sporită și o mai mare dezvoltare socială, iar 1922 sintetizează problemele noului început de după război.

Cu un limbaj uneori arhaic specific epocilor în care a fost scris și cu ajutorul formei de dialog aleasă de Malatesta, tot textul expune în mod clar gândirea anarhică, malatestiană, plecând de la cele mai clasice și importante obiecții de atunci, în mare parte valabile și azi.

Interlocutorii dialogurilor reprezintă personificarea unei tendințe ideologice: Giorgio — anarhistul; Prospero — capitalistul a cărui gândire se bazează pe raporturile de forță; Cezare — micul burghez ce discută ca un timid reformator, Ambrogio — magistratul ce exprimă ideologizarea principiului de autoritate; Pippo — veteranul întors de pe front; Luigi — socialistul tipic parlamentar și reformist.

În afara câtorva excepții, cum ar putea fi anarhistul care pe aceste pământuri pare să fi fost mai mereu un animal rar, toate celelalte personaje pot fi întâlnite și acum, în bar la o cafea, în stație așteptând autobuzul sau tramvaiul, la locul de munca ori pe coridoarele unei universități sau școli.

Cine a fost Errico Malatesta

Este dificil a vorbi despre viața lui Errico Malatesta în puține rânduri. Nu ar ajunge alte zece cărți pentru a putea narra extraordinara și pasionanta viață a acestui revoluționar, care din cea de-a doua jumătate a lui 1800 până în 1932, anul în care moare, i-a făcut pe patronii din toate colțurile lumii să tremure și a înnebunit poliția mai multor continente. Constanța și curajul său unite capacității de comunicare ieșită din comun, înflăcărează inimile oprimaților și dezmoșteniților, bărbaților și femeilor care de secole suportau violența Statului, Bisericii, a burgheziei și-a politicii. În acea „carne de tun”, în „animalele de jug”, spre diferență de mulți intelectuali din acea perioadă, chiar de la cea mai tânără vârstă, Errico Malatesta vede în aceștia frații, camarazii... oamenii pentru care, și împreună cu care să lupte pentru o lume nouă, liberă, lipsită de in Justiții și de orice tip de dominație.

Când avea abia optsprezece ani, cutremurat de tragicul sfârșit al Comunei din Paris, tânărul Errico abandonează pentru totdeauna ideologia republicană care o îmbrățișase în adolescență pentru a se dedica trup și suflet visului revoluționar internaționalist. Această idee a unei lumi fără frontiere bazată pe libertatea și pe egalitatea dintre oameni, nu o va abandona niciodată.

De la fondarea Federației Italiene a asociației Internaționale a Muncitorilor în 1872, asociație de revoluționari care încă de la început se pune în contrast net cu Consiliul General din Londra (de inspirație marxistă), toată activitatea lui Malatesta se va dezvolta încercând, fie prin teorie fie prin practică, să demonstreze necesitatea distrugerii Statului și a oricărei forme de dominație a omului asupra omului, tranzitorie sau permanentă.

În Italia ca peste tot pe unde Malatesta a călătorit, fugind de magistratură sau pur și simplu din dorința de a se alătura luptei exploataților din alte țări, îi vom găsi mereu contribuția în agitația luptelor: cu cărțile precum și cu armele, prin vorbă, dar și prin faptă.

Spre deosebire de o anumită elită intelectuală din acea perioadă, Malatesta nu gândea că ar fi trebuit să aștepte „masele” sau cine știe ce semn ancestral pentru a trece la acțiune. De fapt, după el atacul trebuia să aibă loc „acum”, trebuia să se „agite” în mod constant, să se dea exemplu prin acțiune, să se încerce transformarea oricărei lupte și oricărei revendicări specifice într-un moment insurecțional, care să lovească interesele burgheziei și ale puterii constituite, dar mai presus de toate să fie un moment care să dea încredere exploataților în propriile forțe, în posibilitatea concretă de a răsturna societatea.

În această perspectivă îl vom găsi pe tânărul Malatesta în 1874 la Bologna și în Puglia, încercând o insurecție armată din păcate eșuată. Nu vor trece trei ani și va fi arestat în zona Matese după ce împreună cu vreo 30 de anarhiști încearcă să organizeze o mișcare insurecțională. Cum des i se întâmpla în acei ani, Malatesta intră în pușcărie ca „vinovat” ieșind după puțin timp în aplauzele mulțimii: presiunile populare pentru eliberarea sa erau mereu energice și entuziasmante și-i obligau aproape mereu pe judecători a-l declara nevinovat sau a-i da condamnări ușoare.

Cum spuneam, Errico era un internaționalist și nu vedea nici o diferență între luptele oprimaților italieni și ale acelor din alte țări: revoluția trebuia răspândită peste tot. Astfel, agitatorul nostru, călători în acei ani în Franța, Belgia, Elveția, România, Liban și în Siria. Îl vom găsi dornic de a se alătura luptelor anti-imperialiste și anti-colonialiste din Herțegovina și din Egipt, până la a-l găsi câțiva ani mai târziu în celălalt capăt al lumii, în 1892, suspectat de către poliția spaniolă de a face parte din promotorii unei revolte populare în Jerez de la Frontera.

Fuga, arestul, clandestinitatea și exilul care l-au însoțit toată viața pe Malatesta nu au obosit niciodată nici pe omul de acțiune și nici pe gânditor: este colosală cantitatea de material scris sub forma manifestelor, broșurilor, articolelor, revistelor și cărților care, în ciuda tuturor peripețiilor și neplăcerilor judecătorești, el reușește să publice. Alături de atacul la adresa Statului și religiei, loviturile de bici ale

lui Malatesta vor lovi tot reformismul politic ca și autoritarismul „revoluționar”: de la republicani la social-democrați până la marxiști de orice tendință, toți vor simți „sula în coaste” a anarhistului italian.

Odată cu sosirea noului secol începe o perioadă deosebit de dificilă pentru anarhiști. Sfârșitul anilor 1800 și începutul anilor 1900 se caracterizează printr-o explozie de furie împotriva condițiilor sociale tot mai aspre și intolerabile. În unele țări din Europa anumiți anarhiști hotărăsc să treacă la atac singuri, individual.

Șefi de stat, regi, politicieni și burghezi vor cădea sub atacurile acestor revoluționari solitari: avea loc „propaganda prin faptă”.

Represiunea Statului nu se lasă mult așteptată și în afara diferitelor pedepse cu moartea și condamnărilor pe viață impuse responsabililor acestor atentate, au fost luate împotriva majorității anarhiștilor multiple măsuri: arestări, domiciliu forțat, exilări...

Acest val de atentate nu a contribui doar ca mișcarea anarhistă să fie acuzată de întregul gunoi politic. Acei oameni, care cu generozitate și curaj au atacat responsabili întregii suferințe umane, eliberându-ne de prezența lor asasină și făcând puțină dreptate pentru toți aceia căzuți victime tunurilor monarhiste și republicane, au fost des izolați chiar și de însăși mișcarea anarhistă.

Malatesta, care în acel sfârșit de secol se afla pentru a nu știu câta oară în pușcărie (1898) pentru a ispăși o condamnare de șapte luni, nu reușește să scape răzbunării și persecuției Statului: odată ispășită pedeapsa va fi deportat la un domiciliu forțat pe insula Lampedusa. De data aceasta condamnarea este de cinci ani. În mai puțin de un an Errico va fugi pentru a pleca în Tunisia, apoi la Londra, apoi în S.U.A. de unde va reveni la Londra în aprilie 1900.

Șederea în S.U.A. va fi folosită de către poliție pentru a-l suspecta de participarea sa la atentatul împotriva regelui Umberto I, executat de Gaetano Bresci în iulie 1900. De fapt tânărul anarhist Bresci era emigrant în State de mulți ani și se întoarce în Italia doar în 1900 pentru a înfăptui atentatul; a reușit, dar din păcate a fost arestat murind în urma condamnării pe viața, a torturilor și abuzurilor de orice fel.

Ar fi de spus totuși că indiferent de prezența anarhistului Malatesta în S.U.A. și că doar un an înaintea uciderii regelui scrisese o violentă broșură împotriva monarhiei, încă de la începutul „propagandei prin faptă” acesta se declara împotriva „atentatului individual”. Desigur, nu în maniera atât de nedemnă în care anumite componente ale anarhismului din acea perioadă s-au comportat (care nu au ezitat nicio clipă să atace și să se disocieze de acțiunea „anarhiștilor solitari”), dar care oricum nu a fost deloc blând în privința curentului individualist al anarhismului. Pentru Malatesta atentatorii greșeau, dar rămâneau oricum camarazi, iar greșeala lor nu era desigur folosirea violenței ci modul lor de a acționa în afara luptelor și a circumstanțelor sociale, indiferent de capacitatea de înțelegere a exploataților. În orice caz, putem spune ca Errico a atacat perspectivele, dar a apărat generozitatea și curajul.

Era începutul noului secol iar Malatesta controlat și persecutat de diferite poliții europene, a fost constrâns să rămână la Londra putând să se reîntoarcă în Italia abia după treisprezece ani. De-a lungul anilor de exil, anarhistul italian a continuat să-și ducă înainte ideile participând și influențând diferite reviste și congrese din mediul libertar anglo-saxon.

În cele din urmă, în 1913 Errico se poate întoarce în Italia și imediat ajuns fondează un nou săptămânal (Volontà). Experiența editorială va dura doar un an, deoarece în 1914 explodează în Italia La settimana rossa (Săptămâna roșie), o mișcare insurecționalistă ce va cuprinde ocuparea în mod armat a multor fabrici și lupte între armată și proletari, în diferite orașe italiene. Desigur Malatesta este indicat de poliție ca fiind unul dintre principalii agitatori și pentru nenumărata oară este constrâns să se refugieze la Londra unde va rămâne pe toată durata primului război mondial. Convins anti-intervenționalist, Malatesta petrece acești alți ani de exil sub atacul constant al logicii intervenționiste și creatoare de războaie, logica care avea printre susținătorii săi și o componentă a mișcării revoluționare. În ciuda faptului că în toată Europa mulți au încercat să se opună războiului, dar inutil, mii de săraci au fost trimiși la moarte în interesul mării industrii europene.

În 1918 „abatorul mondial” își oprește măcelul, iar anul următor Errico Malatesta s-a putut reîntoarce în Italia. Exact la timp pentru a asista la valul populist care puțin mai târziu va da naștere regimului

fascist. Bătrânul revoluționar își dă seama de pericol și începe o abundentă activitate care îl poartă în toată Italia într-o nenumărată serie de congrese și mitinguri pe lângă care și dirijarea unui nou cotidian anarhist (Umanita Nova). În 1920 rebeliunea populară da viață unei mișcări care va duce la ocuparea unor fabrici, dar din păcate transformarea acestuia într-un moment insurecțional sperat de către anarhiști nu are loc. Represiunea aduce totul la normalitate, iar Malatesta și alți subversivi ajung încă o dată în pușcărie.

Când după circa un an iese din închisoare, fascismul devenise o realitate concretă, iar toate sediile și tipografiile revoluționare sunt supuse unor continue atacuri fasciste. Errico împreună cu camarazii săi reușesc oricum să ducă înainte și să răspândească gândirea libertară fondând *Pensiero e Volontà*, o revistă cu caracter teoretic care își va închide porțile, ca și restul publicațiilor libere italiene, datorită legilor speciale fasciste din 1926.

Ultimii șase ani din viață, Malatesta și-i petrece ca prizonier în propria casă, cu agenți de poliție care controlează intrarea în clădire și păzesc ușa apartamentului: fiecare bărbat și femeie care-l întâlnește pe bătrânul anarhist sunt trecuți în dosarele poliției ca subversivi. Statul, puternicul regim fascist, cu toate mijloacele și oamenii săi, continuă să se teamă de acest „bătrân”, de ideile anarhiste... și va continua să se teamă chiar și după moartea lui Errico... continuă să se teama și astăzi.

De ce apare aceasta carte azi în România

Ceea ce ne-a făcut să dedicăm timp și energie la reeditarea acestui text în limba română ar putea fi același lucru care l-a determinat pe Malatesta să-l scrie, și anume de a va face cunoscută gândirea și ideile anarhiste. De a vă face cunoscută cel puțin o nuanță a paletii de culori ce compun imaginea anarhismului, așa cum este și nu deformată cum des ne este prezentată de către structurile de „informație”. Structuri care în realitate continuă să rămână mijloace de dezinformare și manipulare sub bagheta diferitelor puteri politice și economice, ce au tot interesul de a denigra anarhismul, ținându-se cont că scopul principal al acestuia e distrugerea totală și definitivă a tuturor formelor de putere și autoritate, considerate a fi direct responsabile de in justiția socială, pentru a crea spațiu și pământ fertil în care să-și prindă rădăcinile o altă lume.

O lume nouă și într-adevăr liberă, lipsită de orice tip de constrângere, bazată pe libera asociere și autoorganizare a oamenilor.

E un text vechi, istorie s-ar putea spune, dar care azi continuă să rămână actual și să-și găsească sensul la fel ca și atunci, dat fiind faptul că în ciuda tuturor revoltelor, revoluțiilor izbucnite pentru libertate, în esență nu s-a schimbat nimic. E clar că mulțumită acestor lupte, azi picioarele noastre nu mai trebuie să mai târască lanțurile sclaviei, reușind să ne cucerim anumite drepturi în fața stăpânilor, patronilor: opt ore de muncă, zile libere, accesul la educație... multe dintre care nici azi nu sunt respectate. Dar de aici până la a fi liberi mai e de parcurs drum greu și asta fără a ne lăsa conduși de mirajele libertății în nisipurile mișcătoare ale democrației.

Când spun că nu s-a schimbat nimic mă refer la faptul că puterea, de fiecare dată sub o altă formă, a reușit să se reproducă, să-și reia din nou locul pe tronul ce nu am reușit încă să-l ardem în focurile libertății.

Ajunge doar să ne limităm la realitatea românească pentru a vedea cum după '89 am căzut din nou pradă aceleiași haite de tirani, tâlhari și torționari, care azi cu alte măști și cu alte steaguri, din fotoliile Statului, din birourile primăriilor și prefecturilor, din posturile de directori, patroni și șefi de poliție continuă să ne guverneze, să ne comande și să ne exploateze, în timp ce foamea, frigul, disperarea continuă și ele să ne bântuie casele.

Nu s-a schimbat nimic și nici nu se va schimba ceva atâta timp cât nu vom înțelege că pentru asta e nevoie de a transforma în scrum orice putere, orice autoritate, de la cea individuală a zmeului din cartier care prin forța pumnului încearcă să-și facă respectată autoritatea, la cea organizată, a Statului care cu ajutorul poliției și jandarmeriei își impune stăpânirea pe muncă, pe creierul, pe sufletul, pe viața și pe libertatea oamenilor; până când noi înșine nu ne vom schimba modul de a gândi și de a acționa, eliminând tiranul și servitorul cuibărit în noi, în locul căruia să lăsăm să nască individul liber.

De fapt acesta este și motivul esențial ce a dat viață acestei traduceri, de a da o gură de aer vidului de idei ce ne sufocă și de a propune tuturor acelor rebeli, ce refuză să se complacă în mizeria în care omenirea se descompune, un alt mod de a gândi, de a privi înainte și de a acționa. De a deveni un punct de plecare pentru toți aceia care deși lipsiți de busolă și înconjurați de ceață nu se lasă învinși, din contră, continuă să lupte, să dea din aripi, să lupte cu dinții și cu ghearele împotriva in justiției ce le împiedică zborul către libertate, către soare.

Acum când lumea întreaga își pierde sensibilitatea, când războaiele, masacrele, in justițiile sociale nu mai revolta pe nimeni.

Pușcăriile, create de hoții și criminalii ce ne guvernează în care zac închiși mii de oameni amărâți, disperăți, condamnați că au fost săraci; familiile constrânse să-și vândă propriile apartamente, să-și abandoneze locurile în care au trăit, prietenii, vecinii pentru a putea plăti „datoria” la întreținere; regii,

nobilii, burghezia de odată care se întorc acum pentru a deveni din nou stăpâni, proprietari pe munți și râuri; patronii care după ce că îți sug sângele, te umilesc, te batjocoresc, pentru a avea un loc de muncă pretind a-ți vinde și corpul în cearșafurile lor; oameni ce mor de foame sau înghețați în timp ce politicienii își votează salariile și primele de sărbători; eroii națiunii, soldații — mercenarii Statului ce exportează „libertatea” și „pacea” democratică cu mitraliera, ce bombardează casele, școlile, spitalele altor țări, pentru a schimba o tiranie cu alta, un sistem de exploatare cu altul, sunt toate exemple de injustiții ce le trăim zi de zi?

Injustiții cărora azi nimeni nu li se mai opune.

Injustiții care acum nu mai revoltă pe nimeni, nu mai scot pe nimeni în stradă.

De parcă totul ar fi un nenorocit blestem fără leac în fața căruia nu mai există nici o speranță, decât resemnarea și adaptarea. Astfel ca sclavul uită de unde a plecat și călcând totul în picioare nu-și mai dorește libertatea, ci să devină stăpân, să comande, să biciuiască așa cum și muncitorul exploatat vrea să devină patron pentru a exploata, și oprimatul opresor.

Pentru asta a văzut din nou lumina tiparului acest text, pentru a spune nu resemnării, resemnării care ucide revolta, viața și libertatea și pentru a spune nu lașei și josnicii adaptării a oamenilor în această lume în care cerbii vor să devină lupi pentru a bea sângele și a manca carnea celorlalți cerbi.

Pentru a spune că o altă lume e posibilă.

Pentru a instiga la revoltă, la luptă.

E o carte pentru aceia care preferă valurile mari decât apa stătută a unei bălți.

La cafenea — discutând despre revoluție și anarhie

I

PROSPERO (gras, burghez care privește viața sub influența economiei politice): Da, da, știm! Sunt oameni care suferă de foame, femei care se prostituează, copii care mor din cauza lipsurilor de orice fel. Tu zici mereu același lucru, devii plictisitor până la urmă! Lasă-ne să ne priască în pace înghețata! Da, sunt mii de răuri în societate: ignoranța, războiul, delictul, bolile, nenorocirile care te distrug. Dar la urma urmelor, ce te interesează pe tine?

MICHELE (student care frecventează cercurile socialiste și anarhiste): Cum adică! Ce mă interesează?

Dumneavoastră aveți casă comodă, masă îmbelșugată, servitori la comandă. Vă trimiteți fiii la colegiu, vă trimiteți nevasta la băi, pentru voi totul e bine. Și atâta timp cât voi stați bine, poate să se răstoarne lumea — că nu vă interesează nimic. Dar dacă ați avea un pic de suflet, dacă...

PROSPERO: Ajunge, ajunge! Nu ne mai țineți predici acum... și terminați cu tonul ăsta tinere! Mă crezi insensibil, indiferent la răul altora. În schimb, inima mea sângerează (chelner, adu-ne un coniac și o Havana), dar cu sufletul nu se rezolvă marile probleme sociale.

Legile naturii sunt inatacabile și nu sunt sentimentalisme. Omul înțelept se închină faptului concret și ia de la viață ce e mai bun, fără să alege după visuri fără sens.

MICHELE: A! Este vorba de legi naturale? Și dacă săracii și-ar pune în cap să corecteze ei aceste legi naturale. Aud oameni care țin discursuri exact împotriva acestor legi.

PROSPERO: Da, da, știm bine cu ce oameni ai de-a face. Zi-le clar din partea mea, tâlharilor tăi socialiști și anarhiști, că pentru aceia ca ei care sunt tentați să pună în practică aceste teorii malefice, avem jandarmi și soldați foarte bine pregătiți.

MICHELE: Dacă puneți în discuție soldații și jandarmii, eu nu vă mai vorbesc. E ca și cum pentru a-mi demonstra că nu am dreptate, îmi propuneți să ne luăm la pumni. Dar dacă nu aveți alt argument decât forța brută, n-ar trebui să fiți atât de încrezători. Într-o zi vă veți putea lovi de cei slabi: și atunci?

PROSPERO: Atunci, dacă din nenorocire s-ar întâmpla asta, ar fi o mare dezordine, o explozie de pasiuni negative, de măceluri, jafuri... după care totul va redeveni ca înainte. Poate vreun sărac ar deveni bogat sau un bogat ar cădea în mizerie, dar nimic nu s-ar schimba; pentru că lumea nu se poate schimba. Adu-mi unul din agitatorii tăi anarhiști și ai să vezi cum am să-l aranjez. Sunt buni să vă umple capul cu tâmpenii, doar vouă celor care-l aveți sec; dar ai să vezi dacă cu mine o să-și poată susține absurditățile.

MICHELE: Bine, o să vă aduc un amic care propagă principii socialiste și anarhiste și o să profit să asist cu plăcere la discuția voastră. Între timp continuați să discutați cu mine, că nu am încă opinii

bine formate, dar pot să văd clar că societatea așa cum e organizată, e contrară bunului simț al lumii. Haideți că sunteți așa de gras și sedentar, că un pic de agitație nu vă poate face rău, vă va ajuta la digestie!

PROSPERO: Bine, să discutăm! Dar ar fi mai bine dacă tu te-ai gândi la studii, decât să pronunți sentințe despre lucruri de care trebuie să se preocupe oameni mai dotați și mai înțelepți! Știi că am cu 20 de ani mai mult ca tine?

MICHELE: Asta nu dovedește că ați studiat mai mult. Și dacă trebuie să judec după ce vă aud zicând, mă îndoiesc că ați făcut-o cu vreun sens, chiar dacă ați studiat mult.

PROSPERO: Tinere, fi mai respectuos!

MICHELE: Da, eu vă respect, dar nu-mi aruncați în față vârsta; așa cum puțin mai înainte îmi opuneți jandarmii. Argumentele nu sunt nici bătrâne, nici tinere — sunt bune sau rele, și-atât.

PROSPERO: Bine, bine, continuă; ce ai de zis?

MICHELE: Da, am de zis; nu pot înțelege de ce țăranii care sapă, însămânțează și recoltează, nu au nici pâine, nici vin, nici carne suficientă; de ce zidarii care fac casele, nu au un acoperiș unde să se adăpostească și de ce cizmarii au pantofii ruși; de ce până la urmă acelora care muncesc, care produc tot, le lipsește strictul necesar; în timp ce aceia care nu fac nimic, se lăfăie în lux. Nu reușesc să înțeleg de ce există oameni care nu au pâine, când sunt atâtea pământuri necultivate și atâția oameni care ar fi fericiți să le cultive; de ce sunt zidari fără ocupație când lumea are nevoie de case, de ce sunt croitorii, cizmarii șomeri când oamenii au nevoie de îmbrăcăminte, încălțăminte și tot ceea ce e necesar unei vieți civilizate.

Îmi puteți spune care este legea naturii care explică și justifică aceste absurdități?

PROSPERO: Nimic mai simplu și mai clar. Pentru a produce nu ajung doar brațele, e nevoie de pământ, de materiale, de unelte, de mașini, de alte bunuri pentru a trăi până când produsul e terminat și pus pe piață; ce să mai e nevoie de capital. Țăranii și muncitorii tăi au doar brațele și ca urmare nu pot să muncească dacă nu le sunt pe plac celui ce deține pământurile și capitalul. Noi suntem puțini și avem destul chiar dacă lăsăm în timp pământul necultivat și capitalul nefolositor, în schimb muncitorii sunt mulți și constrânși de nevoi imediate, astfel trebuie să muncească atunci când vrem noi și cum vrem noi și cu condițiile noastre, iar când nu avem nevoie de munca lor, când nu câștigăm nimic, sunt constrânși să rămână fără muncă chiar și atunci când au foarte mare nevoie de lucrurile pe care le-ar putea produce.

Ești mulțumit? Vrei să-ți spun mai clar decât atât?

MICHELE: Da, asta înseamnă într-adevăr a vorbi clar, nimic de zis. Dar cu ce drept pământul aparține doar unora? De ce capitalul se găsește în puține mâini și mai precis în mâinile celor care nu muncesc?

PROSPERO: Da, da, știu deja tot ce vrei să spui, e vorba de dreptul proprietății, derivat de la practicile aplicate pentru îmbunătățirea pământului, de la economiile de la care un muncitor se transformă în capitalist. Dar mie îmi place să fiu mai direct. Realitatea, așa cum e, este rezultatul faptelor istorice, produsul întregii istorii umane. Toată viața a fost, este și va fi o luptă continuă. Există aceia care au ieșit cu bine și alții care au ieșit rău. Ce trebuie să fac eu? Cu cât mai rău pentru unii, cu atât mai bine pentru alții. Vai de cei învinși! Asta e marea lege a naturii, împotriva căreia nu există revoltă.

Ce ai vrea tu? Ca eu să abandonez tot ce am ca să putrezesc în mizerie, în timp ce altul se lăfăie cu banii mei?

MICHELE: Eu nu vreau exact asta. Dar mă gândesc: dacă muncitorii, profitând de faptul că sunt mulți și susținând teoria voastră că viața e o luptă și că dreptul derivă de la fapte, să îți pună în minte să facă un nou „fapt istoric”, adică să vă ia pământul și capitalul și să inaugureze un nou drept?

PROSPERO: A! Desigur, asta ar putea încurca puțin treburile noastre. Dar... o să continuăm altă dată, acum trebuie să mă duc la teatru.

O seară bună tuturor!

II

AMBROGIO (magistrat): Ascultați, domnule Prospero, acum că suntem între noi, buni conservatori, ieri seara, când stați de vorbă cu acel cap sec, Michele, eu nu am vrut să intervin; dar vi se pare acela modul de a apăra instituțiile?

Aproape că dumneavoastră păreați anarhistul.

PROSPERO: A!... și de ce?

AMBROGIO: Pentru că spuneți că toată ordinea socială e bazată pe forță, dând astfel dreptate aceluia care cu forță ar vrea să o distrugă. Nu țineți cont deloc de principiile supreme ce susțin societatea civilă: dreptul, morală, religia.

PROSPERO: Da, aveți mereu gura plină de „dreptul” dumneavoastră. E un viciu care vă trage de la meserie.

Dar presupunând că mâine, guvernul ar decreta colectivismul, dumneavoastră ați condamna apărătorii proprietății private cu aceeași indiferență cu care condamnați astăzi anarhiștii. Și mereu în numele principiilor supreme, ale dreptului etern!

Vedeți bine că e vorba de termeni. Voi spuneți drept, eu spun forță. Dar ceea ce contează cu adevărat sunt sfinții jandarmi și sfânta armată și are dreptate cine îi are de partea sa.

AMBROGIO: Bine, bine, domnule Prospero! Pare incredibil cum dragostea pentru speculație trebuie să sufoce mereu instinctele conservatoare.

Nu înțelegeți ce efecte negative face imaginea unei persoane ca dumneavoastră, una bine văzută, care furnizează argumente celor mai mari inamici ai ordinii.

Credeți-mă, ar fi bine să încetăm cu această rea obișnuință de a ne certa în public și să ne unim pentru a apăra instituțiile, care din cauza timpurilor grele primesc grele lovituri... și a ne apăra interesele aflate în pericol.

PROSPERO: Să ne unim, dar dacă nu luăm măsuri energice, dacă nu se termină cu indoctrinarea liberală, nu se ajunge la nimic.

AMBROGIO: Da, desigur. Trebuie legi severe și sever aplicate. Dar nu ajunge, doar cu forța nu se poate ține în frâu poporul pentru prea mult timp în vremurile de azi. Trebuie să opunem propagandei — propaganda. Trebuie să convingem lumea că noi avem dreptate.

PROSPERO: Stai liniștit! Pentru interesele noastre comune, e mai bine să stăm deoparte de propagandă. Aceasta e o treabă subversivă chiar dacă e făcută de conservatori. Propaganda voastră va fi mereu în avantajul socialiștilor, anarhiștilor sau cum dracului se numesc.

Încearcă să convingi pe unul căruia îi e foame că e just ca el să nu mănânce, când tocmai el însuși produce mâncarea! Până când nu se gândește și trage înainte binecuvântând pe Dumnezeu și pe Patron pentru acel puțin care i-l lasă, e totul bine. Dar din momentul în care începe să reflecteze asupra condiției sale, s-a sfârșit: acesta devine un inamic care nu va da pace niciodată.

Trebuie evitată cu orice preț propaganda și sufocată presa cu sau fără ajutorul legii, iar dacă e nevoie chiar împotriva legii.

AMBROGIO: Da, da. Aveți dreptate.

PROSPERO: Trebuie împiedicată orice reuniune, desființate toate asociațiile, trimiși în pușcărie toți cei ce gândesc.

CESARE (comerciant): Încet, încet, nu vă lăsați duși de pasiune. Aduceți-vă aminte că alte guverne, chiar în timpuri mai bune, au adoptat măsurile pe care le discutați și asta a precipitat căderea lor.

AMBROGIO: Gata, gata, iată vine Michele cu un anarhist pe care l-am condamnat anul trecut la șase luni de închisoare pentru un manifest subversiv. În realitate, fie vorba între noi, manifestul era făcut în așa fel încât legea nu-l putea ataca, dar ce vreți? Intenția delictului există, iar societatea trebuie să fie apărată.

MICHELE: Bună seara, domnilor. Vă prezint un prieten anarhist care a vrut să accepte provocarea propusă seara trecută de domnul Prospero.

PROSPERO: Dar ce provocare? O discuție între prieteni ca să mai treacă timpul. Adică dumneavoastră o să ne explicați ce este această „anarhie” din care nu am putut înțelege nimic niciodată.

GIORGIO (anarhist): Eu nu fac pe profesorul de anarhie și nu vin să vă țin un curs; dar ideile mi le pot apăra. În plus, este aici domnul (referindu-se la magistratul Ambrogio cu un ton ironic), care trebuie să știe mai bine decât mine. Dumnealui a condamnat multă lume pentru anarhism, și fiind cu siguranță un om cu conștiință, probabil a studiat în profunzime argumentul, înainte de a o face.

CESARE: Hai să nu facem din asta o problemă personală. Și dacă trebuie să vorbim despre anarhie, să intrăm imediat în argument.

Vedeți, și eu recunosc că lucrurile merg rău și că trebuie să găsim soluții. Dar nu avem nevoie de utopii și mai ales trebuie să evităm violența. Cu siguranță guvernul ar trebui să ia mai mult în considerare cauza muncitorilor; ar trebui să găsească de muncă șomerilor, să protejeze industria națională, să încurajeze comerțul. Dar...

GIORGIO: Câtă treabă vreți să faceți bietul guvern! Guvernul nici nu vrea să audă de propunerile muncitorilor și se înțelege.

CESARE: Cum se înțelege? Până acum, într-adevăr, guvernul s-a dovedit incapabil și mai puțin dornic de a găsi soluții la greutățile țării, dar mâine miniștrii iluminați ar putea face ceea ce nu s-a făcut până azi.

GIORGIO: Nu, domnule dragă, nu este vorba de-un minister sau de altul. E problema guvernului în general, a tuturor guvernelor, a celor de ieri, de azi și de mâine. Guvernul este emanat de proprietari și are nevoie de sprijinul lor pentru a se menține, membrii lui sunt tot proprietari; cum ar putea deci să se ocupe de interesele muncitorilor?

Iar pe de altă parte, guvernul chiar vrând, nu ar putea să rezolve problemele sociale deoarece acestea depind de cauze generale, care nu pot fi distruse de guvern, care din contră sunt ele însele cele care determină natura guvernului. Pentru rezolvarea problemelor sociale e nevoie de schimbarea radicală a întregului sistem, pe care guvernul are tocmai misiunea de a-l apăra.

Vorbiți de a da de lucru șomerilor. Dar ce să facă guvernul dacă nu e de muncă? Să le dea ceva inutil de făcut? Cine ar plăti pentru asta? Ar trebui să producă pentru nevoile nesatisfăcute ale oamenilor? Dar atunci proprietarii nu ar mai avea cum să-și vândă produsele uzurpate muncitorilor, din contră ar trebui să înceteze a mai fi proprietari, deoarece guvernul pentru a da de muncă oamenilor ar trebui să le ia pământurile și capitalul asupra cărora aceștia au monopolul.

Aceasta ar fi revoluția socială, lichidarea întregului trecut, și voi știți bine că dacă acest lucru nu îl fac muncitorii, săracii, dezmoșteniții, cu siguranță guvernul nu o va face niciodată.

Să protejeze industria și comerțul, ziceți dumneavoastră: dar guvernul nu poate să facă mai mult decât să favorizeze o clasă de industriași în defavoarea alteia, să favorizeze comercianții unei regiuni în dezavantajul comercianților altei regiuni, și deci, în total, nu ar fi nimic de câștigat, ci doar puțin favoritism, puțină injustiție și multe cheltuieli neproductive în plus. Un guvern care să-i protejeze pe toți este o idee absurdă, dat fiind faptul că guvernul în sine nu produce nimic și deci nu poate face altceva decât să transfere bogățiile produse de alții.

CESARE: Și atunci? Dacă guvernul nu poate și nu vrea să facă nimic, ce rezolvare ar putea fi? Chiar dacă o să faceți revoluția, va fi nevoie după aceea să faceți și un alt guvern; și cum dumneavoastră susțineți că toate guvernele sunt la fel, după revoluție va fi același lucru.

GIORGIO: Dumneavoastră ați putea avea dreptate dacă revoluția pe care noi vrem să o facem ar fi o simplă schimbare de guvern. Dar noi vrem transformarea completă a regimului proprietății private, al sistemului de producție și de desfacere; deoarece guvernul, organ parazitar, inutil și dăunător, noi nu îl vrem în nici un caz. Noi susținem că atâta timp cât va exista un guvern, adică o entitate suprapusă societății și cu mijloace pentru a impune cu forță propria voință, nu va exista o reală emancipare, nu va exista pace între oameni.

Dumneavoastră știți că eu sunt anarhist, iar anarhia înseamnă societate fără guvern.

CESARE: Cum adică? O societate fără guvern! Cum s-ar putea trăi? Cine va face legile? Cine vor fi aceia care vor face ca ele să fie executate?

GIORGIO: Văd că nu aveți nici măcar o idee despre ceea ce noi nu dorim. Pentru a nu pierde timpul în divagări va trebui să mă lăsați să vă explic, pe scurt dar metodic, programul nostru; și așa vom putea discuta cu utilitate reciprocă.

Dar acum e târziu; vom continua data viitoare.

III

CESARE: Așadar, în seara asta ne veți explica cum se poate trăi fără guvern?

GIORGIO: Am să fac tot posibilul, dar înainte de toate să examinăm puțin cum stau lucrurile în societatea actuală și dacă este într-adevăr necesară schimbarea constituției.

Observând societatea în care trăim, primele probleme care apar sunt mizeria ce chinuie masele, nesiguranța zilei de mâine care mai mult sau mai puțin ne lovește pe toți și lupta câinească pe care toți o duc împotriva tuturor pentru câștigarea pâinii.

AMBROGIO: Dar domnule dragă, dumneavoastră puteți continua toată seara să descrieți răurile societății, din păcate materialul documentar nu ne lipsește. Dar asta nu folosește la nimic și nu ne demonstrează că am duce-o mai bine dacă am pune totul cu susul în jos. Nu e doar mizeria cea care chinuie umanitatea, mai e ciurma, holera, cutremurul... și ar fi într-adevăr curios dacă voi ați vrea să faceți revoluția împotriva acestor flageluri.

Răul stă în natura lucrurilor...

GIORGIO: Dar eu vreau tocmai să vă demonstrez că mizeria depinde de modul actual al organizării sociale și că într-o societate egalitară cu o organizare bine gândită, aceasta va dispărea.

Cât despre o problemă a cărei cauze nu se cunosc și nu se știe remediul, trebuie să avem răbdare; odată ce remediul va fi descoperit, va deveni în interesul și datorită tuturor de a-l aplica.

AMBROGIO: Aici stă eroarea dumneavoastră: mizeria depinde de cauze superioare voinței și legilor oamenilor. Mizeria depinde de zgârcenia naturii, care dă produse insuficiente dorințelor omenești.

Uitați-vă la animale, unde nu e de acuzat nici capitalul infam și nici guvernul tiran, acestea nu fac altceva decât să lupte pentru a se hrăni și deseori mor de foame.

Când nu e — nu e! Adevărul este că suntem prea mulți în lume. Dacă oamenii ar ști să se mulțumească și nu ar face copii mai mulți decât ar putea să îi întrețină... Ați citit Malthus?

GIORGIO: Da, puțin. Dar chiar dacă nu l-aș fi citit, ar fi fost același lucru. Ceea ce știu eu, fără a fi nevoie de a citi undeva, este că trebuie să fii puțin nemernic, scuzați-mă!, pentru a susține asemenea lucruri.

Dumneavoastră ziceați că mizeria depinde de zgârcenia naturii, deși știți bine că sunt multe pământuri necultivate...

AMBROGIO: Dacă sunt pământuri necultivate este pentru că sunt necultivabile, pentru că nu produc îndeajuns pentru a acoperi cheltuielile.

GIORGIO: Credeți?

Încercați să le dați țăranilor și să vedeți ce grădini vor face, și abia după aceea vom discuta în serios. Cum, când multe din pământurile acelea au fost deja cultivate în trecut, când arta agriculturii abia se născuse și când aplicarea chimicilor și mecanicii în agricultură aproape că nu exista! Nu știți că azi poți transforma în pământ cultivabil până și pietrele? Nu știți că până și agronomii cei mai puțin entuziaști au calculat că un teritoriu ca al Italiei, cultivat rațional, ar putea menține în abundență o populație de o sută de milioane?

Adevăratul motiv pentru care pământurile sunt lăsate necultivate și că din cele cultivate se obține doar o mică parte din potențialul lor, dacă s-ar utiliza metode mai puțin primitive; este acela că proprietarii nu au interesul de a mări productivitatea.

Pe aceștia nu-i interesează binele poporului. Ei produc pentru a vinde, știind că atunci când produsele sunt multe, prețurile coboară și profitul scade, putând deveni mai mic decât acela pe care acum îl pot avea, când produsele sunt puține și pot să le vândă la prețul la care lor le convine.

Și asta nu se întâmplă doar cu produsele agricole. În toate ramurile activității umane este la fel. De exemplu: în toate orașele sărace oamenii sunt constrânși să trăiască îngrămădiți în bordeie infecte, fără nici un respect pentru igienă sau morală, unde este imposibil de menținut curățenia și de a se ridica la o viață umană. De ce se întâmplă toate acestea? Poate pentru că lipsesc casele? Și atunci de ce nu se construiesc case sănătoase, comode și frumoase, suficiente pentru toți?

Pământul, piatra, cărămizile, cimentul, lemnul, fierul, toate materialele de construcție abundă; la fel zidarii, tâmplarii, arhitecții care nu cer altceva decât să muncească; oare de ce sunt lăsate inactive forțe care ar putea fi folosite în avantajul tuturor? Motivul este simplu, dacă ar fi multe case, chiria

s-ar micșora. Proprietarii caselor existente, aceeși care dețin și mijloacele pentru a construi altele, nu au nici o plăcere de a vedea cum veniturile lor scad pentru frumoșii ochi ai oamenilor săraci.

CESARE: Este corect ceea ce spuneți, dar vă înșelați în explicarea faptelor dureroase care lovesc țara noastră.

Problema pământului rău cultivat, a rentei, a mizeriei generale, este pentru faptul că burghezia noastră nu are avânt. Capitaliștii noștri sunt fricoși și neștiutori și nu vor sau nu știu să dezvolte industria; proprietarii de pământuri nu vor să se rupă de ceea ce a făcut bunicul și nu vor să fie deranjați, comercianții nu știu să-și găsească noi căi, iar guvernul cu fiscalitatea sa și cu proasta politică vamală, în loc să încurajeze inițiativele private, le sufocă chiar din fașă. Uitați-vă la Franța, Anglia, Germania.

GIORGIO: Ca burghezia noastră este ignorantă, nu am nici un dubiu; dar această inferioritate a să explica doar de ce este învinsă de burgheziile celorlalte țări în lupta pentru cucerirea pieței mondiale, neexplicând deloc motivul mizeriei poporului. Este evident că mizeria, lipsa locurilor de muncă și toate problemele sociale există în țările unde burghezia este mai activă și mai inteligentă, la fel de mult ca și în Italia. Mai mult, aceste probleme în general sunt și mai intense în țările unde industria este mai dezvoltată, datorită muncitorilor care nu au știut să reziste, să se organizeze, să se revolte pentru a-și cuceri condiții de viață mai bune.

Capitalismul este același peste tot și are nevoie pentru a prospera de o condiție permanentă de semi-foamete: are nevoie să găsească tot timpul înfometateți, dispuși să muncească cu orice preț.

Vedeți de fapt, că atunci când într-o țară oarecare producția este stimulată, aproape niciodată acest lucru nu se face pentru a da producătorilor posibilitatea de a consuma mai mult; ci întotdeauna pentru a vinde pe o piață exterioară. Dacă consumul local crește, se întâmplă doar atunci când muncitorii au știut să profite de împrejurări pentru a obține o mărire de salariu, având astfel posibilitatea de a cumpăra mai multe lucruri. Dar atunci când, pentru un motiv sau altul, piața din afară pentru care se muncește, nu mai cumpără, apare criza. Munca se oprește, salariile scad, iar mizeria neagră își începe macelul. Deși, ținându-se cont că în țară însăși marea majoritate este lipsită de tot ce-i trebuie, ar fi mai rațional să se muncească pentru consumul propriu. Dar atunci capitaliștii ce-ar mai câștiga?

AMBROGIO: Așadar, dumneavoastră credeți că toată vina este a capitalismului.

GIORGIO: Exact, sau mai general a faptului că anumiți indivizi au acaparat pământul și toate instrumentele de producție și pot să impună muncitorilor voința lor; astfel încât în loc de a produce pentru a satisface nevoile oamenilor, se produce pentru profitul patronilor.

Toate motivele pe care vi le puteți imagina pentru a-i salva pe burghezii privilegiați sunt erori sau minciuni. Adineauri considerați cauza mizeriei insuficiența produselor, într-un alt moment, pus în fața problemei șomajului ați spus că magazinele sunt pline și bunurile nu se pot vinde, iar patronii nu pot oferi de lucru pentru a nu arunca bunurile.

De fapt aceasta este și absurditatea sistemului: se moare de foame pentru că magazinele sunt pline și nu e nevoie de a cultiva pământurile, sau mai bine zis, proprietarii nu au nevoie să cultive pământurile; cizmarii nu muncesc și astfel merg cu încălțăminte ruptă pentru că încălțăminte e prea multă... și așa mai departe.

AMBROGIO: Deci sunt capitaliștii cei care ar trebui să moară de foame?

GIORGIO: Nu, desigur. Aceștia ar trebui pur și simplu să muncească la fel ca ceilalți. Vi se va părea puțin cam greu, dar nu-i adevărat, când se mănâncă bine munca nu e un iad. Din contră v-aș putea chiar demonstra că e o nevoie și o bucurie a organismului uman. A... da, e deja prea târziu și mâine trebuie să mă duc la muncă. Să o lăsăm pe altă dată.

IV

CESARE: Îmi place să vorbesc cu dumneavoastră, aveți un anumit mod de a spune lucrurile de parcă ați avea dreptate. Dar este complet greșit ceea ce spuneți.

Absurdități, reale sau aparente, sunt cu siguranță în ordinea socială prezentă. Spre exemplu, problema vămiei este greu de înțeles, în timp ce la noi lumea moare de foame sau de boală din cauza lipsei de pâine bună și abundentă. Guvernul creează greutate în privința importurilor de grâu din America, unde au mai mult decât ceea ce le trebuie și nu cer altceva decât să-l vândă. Ca și cum ar fi un înfometat care nu vrea să mănânce!

Dar...

GIORGIO: Exact, dar guvernul nu moare de foame; nu mor de foame nici proprietarii grânari din Italia și pentru interesul lor guvernul pune vamă pe importurile de grâu. Dacă cei ce mor de foame ar fi liberi, veți vedea că n-ar mai refuza grâul!

CESARE: Știu și înțeleg că asemenea argumente seduc poporul, dar vedeți lucrurile în mare și dintr-o singură parte. Pentru a nu greși, trebuie văzute toate aspectele problemei, iar eu mă pregăteam să o fac când dumneavoastră m-ați întrerupt.

Este clar că interesul proprietarilor influențează impunerea vămile. Dar, pe de altă parte, dacă granițele ar fi deschise, americanii care produc grâu și carne în condiții mai bune și în cantități mai mari decât noi ar aproviziona complet piața noastră; și atunci ce s-ar face țărani noștri? Proprietarii ar fi ruinați, dar muncitorii ar sta și mai rău. Pâinea ar putea avea un bun preț pe kilogram, dar dacă nu ar exista un mod de a câștiga acei bani, s-ar muri oricum de foame. După care americanii vor ca produsele ce le trimit, multe sau puține, să le fie plătite, iar în Italia, dacă nu se produce cu ce le-am putea plăti?

Ați putea să-mi ziceți că în Italia s-ar putea cultiva acele produse pentru care acest sol și această climă sunt mai adecvate pentru a le da în schimb: vinul, de exemplu, portocalele, flori și mai știu eu ce. Dar dacă bunurile noastre nu sunt dorite de ceilalți, ori pentru că nu le folosesc ori pentru că le fac ei... atunci? Fără a mai spune că pentru a transforma culturile e nevoie de capital, de cunoștințe și mai ales de timp: ce se va mânca între timp?

GIORGIO: Perfect, ați pus degetul pe rană. Liberul schimb nu poate rezolva problema mizeriei, cum nu o poate face nici monopolul de stat. Liberul schimb face bine consumatorilor și dăunează producătorilor, și viceversa, monopolul de stat face bine producătorilor protejați și dăunează consumatorilor.

Și va fi mereu la fel până nu se distruge sistemul capitalist.

Dacă muncitorii ar munci pe cont propriu, nu pentru a da câștigul patronilor, atunci fiecare țară ar putea produce suficient pentru nevoile sale și nu ar trebui decât să se pună de acord cu celelalte țări pentru a-și distribui munca după calitățile solului, climei, ușurința de a avea materia primă, poziția geografică a locuitorilor etc., în așa fel încât toți oamenii să aibă acces la toate produsele, pentru maximă plăcere cu minimum de efort.

CESARE: Da, dar acestea nu sunt decât vise roz!

GIORGIO: Or fi vise acum, dar când poporul va înțelege că în acest mod s-ar trăi mai bine, visul s-ar transforma repede în realitate. Obstacolele nu sunt decât cele date de egoismul unora și ignoranța altora.

CESARE: Sunt și alte obstacole, dragul meu. Vă imaginați că odată alungați patronii, vă veți bălăci în aur?

GIORGIO: Eu nu spun asta. Dimpotrivă, eu zic că pentru a ieși din stadiul de sărăcie în care capitalismul ne menține și pentru a organiza producția astfel încât să fie satisfăcute nevoile tuturor, este nevoie de multă muncă; dar nu voința îi lipsește poporului, ci posibilitatea. Noi nu ne plângem de sistemul actual pentru că trebuie să menținem siguranța celor care nu fac nimic, deși nici asta nu ne face plăcere; ci pentru că tocmai aceștia sunt cei care reglementează munca și ne împiedică să o facem în bune condiții și să producem din abundență pentru toți.

CESARE: Exagerați. Este adevărat că destul de des proprietarii nu dau de muncă pentru a putea specula insuficiența produselor, dar de obicei o fac din lipsa capitalului necesar.

Pământul și materiile prime nu ajung pentru a produce. Este nevoie de unelte, mașini, fabrici, bani pentru a plăti muncitorii; toate acestea nu se acumulează decât încet-încet. Câte idei întreprinzătoare rămân doar proiecte din cauza lipsei capitalului! După cum ați vrea dumneavoastră, nici gând nu va urma o revoluție socială! Prin distrugerea capitalismului și a marii dezordini ce ar urma, nu veți ajunge decât la mizeria generală.

GIORGIO: Aceasta este o altă greșală sau o altă minciună a apărătorilor ordinii prezente: lipsa capitalului! Capitalul poate lipsi unei idei întreprinzătoare din cauza acaparării făcute de alții; dar luată societatea în general, veți găsi o mare cantitate de capital inactiv, ca și o mare cantitate de pământuri necultivate.

Nu vedeți câte mașini ruginesc, câte fabrici rămân închise, câte case își caută locatarii?

E nevoie de mâncare pentru muncitori când lucrează, dar și trebuie să mănânce când sunt șomeri. Mănâncă puțin și prost, dar rămân în viață și sunt pregătiți să muncească, imediat ce un patron are nevoie de ei. Deci nu pentru lipsa mijloacelor de trai, muncitorii nu muncesc; iar dacă aceștia ar putea munci pe cont propriu, s-ar adapta, când ar fi într-adevăr necesar, muncind trăindu-și viața ca și atunci când sunt șomeri, știind că prin acel sacrificiu temporar ar ieși definitiv din starea de mizerie și supunere. Amintiți-vă ce se întâmplă când un cutremur distruge un întreg oraș, un întreg cartier. În scurt timp va fi reconstruit mai frumos ca înainte, ne mai rămânând nici o urmă de dezastru. Ca și în cazul în care proprietarii și capitaliștii au interesul de a da de lucru, mijloacele se găsesc imediat și se reconstruiește într-o clipă un întreg oraș, unde înainte pentru zeci de ani s-a continuat să se spună că nu existau mijloacele pentru a construi vreo „casă muncitorească”.

Cât despre distrugerea capitalului efectuată în timpul revoluției, este de sperat că într-o mișcare conștientă creată cu scopul de a pune în comun bogățiile sociale, poporul nu va dori să distrugă ceea ce în viitor ar deveni lucrul său. În orice caz, nu va face mai mult rău decât un cutremur!

Dificultăți vor fi desigur înainte ca lucrurile să se așeze bine, dar piedici serioase, nu sunt decât două: inconștiența poporului și... jandarmii.

AMBROGIO: Dar spuneți-mi ceva: vorbiți numai de capital, de muncă, de consum; dar despre drepturi, justiție, morală, religie, nu spuneți nimic?

Chestiunile celui mai bun mod de folosire a pământului și al capitalului sunt într-adevăr importante, dar și mai importante sunt problemele morale fiind fundamentale. Eu însumi îmi doresc fericirea tuturor, dar dacă pentru a atinge aceasta utopie, ar trebui să violăm legea morală și dacă trebuie negate principiile eterne ale dreptului, pe care orice societate civilizată trebuie să se fondeze; atunci prefer de o mie de ori să se continue suferințele de azi.

Gândiți-vă până la urmă trebuie să existe o voință și o putere superioară care să orânduiască lumea! Lumea nu s-a făcut singură și trebuie să existe ceva — nu zic Dumnezeu, Paradis, Infern pentru că dumneavoastră ați fi în stare să nu credeți — dar trebuie să existe ceva care explică totul și unde aparentele injustiții de aici să-și găsească compensarea.

Credeți că puteți viola armonia prestabilită a universului? Nu puteți, nu putem decât să ne închinăm.

Încetați odată să incitați masele, încetați să dați speranțe himerice inimilor dezmoștenite de noroc, încetați să suflați în focul care mocnește sub cenușă! Vreți voi, barbarii moderni, să distrugeți într-un

teribil cataclism social, glorioasa noastră civilizație și a părinților noștri? Dacă vreți să faceți o operă de caritate, dacă vreți să înlăturați, pe cât posibil, suferințele mizerabililor; atunci spuneți-le să se resemneze la propria soartă, deoarece adevărata fericire stă în mulțumirea de sine. Pe de altă parte, fiecare își duce crucea sa, fiecare clasă își are chinurile și datoriile sale; și nu mereu, cei fericiți sunt cei care trăiesc în bogăție.

GIORGIO: Haideți, stimate magistrat, lăsați deoparte declarațiile despre „marile principii” și despre indicațiile convenționale; aici nu suntem în tribunal și pentru moment, nu aveți de pronunțat nici o sentință împotriva mea.

Cum se poate ghici, auzindu-vă vorbind, că dumneavoastră nu sunteți printre cei dezmoșteniți! E foarte utilă resemnarea săracilor pentru cei care trăiesc pe spinarea lor.

Înainte de toate, vă rog, lăsați argumentele transcendente, religioase, în care nu credeți nici măcar dumneavoastră. Despre misterele universului, cu nu știu nimic iar dumneavoastră nu știți mai mult, deci e inutil să le băgăm în discuție. În rest aveți grijă la credința într-un creator suprem, un tată al omenirii, nu o să fie până la urmă o armă așa sigură pentru voi. Dacă preoții, care au fost și sunt în slujba stăpânilor, predică datoria săracilor de a se resemna în fața sortii crude, se vor găsi alții care să predice dreptul la justiție și egalitate. Dacă Dumnezeu este tatăl nostru, și noi suntem cu toții frați, Dumnezeu nu ar vrea ca unii din fiii săi să-i exploateze și să-i martirizeze pe ceilalți; bogății și stăpânii fiind „Câini blestemați de către Tată”.

Dar s-o lăsăm baltă!

AMBROGIO: Ei bine, să terminăm cu religia, pentru că oricum cu dumneavoastră ar fi inutil. Dar admiteți că există un drept și o morală, adică o justiție superioară!

GIORGIO: Ascultați-mă: dacă ar fi adevărat că dreptul, justiția, morală ar cere opresiunea și nefericirea, chiar și unei singure ființe umane — eu aș spune imediat că dreptul, justiția, morală, nu sunt decât minciuni, arme infame create pentru apărarea privilegiaților. Și de fapt, așa sunt când sunt înțelese așa cum le înțelegeți dumneavoastră.

Dreptul, justiția și morală trebuie să tindă către maximul de bine posibil tuturor; altfel sunt sinonime cu despotismul și injustiția. Este adevărat că acest concept corespunde necesității existenței și dezvoltării societății omenești, și că acesta s-a format și persistă în conștiința oamenilor; cucerind mereu mai multă forță în ciuda tuturor eforturilor contrare celor care până acum au comandat lumea, însăși dumneavoastră. Nu ați putea apăra altfel prezentele instituții sociale decât cu sofisme mizerabile, cu principii de morală și justiție pe care le susțineți vorbind în abstract.

AMBROGIO: Sunteți cu adevărat îngâmfat. Nu vă ajunge să negați, așa cum mi se pare că faceți, dreptul proprietății, ba chiar pretindeți că noi nu suntem în stare să-l apărăm cu propriile noastre principii.

GIORGIO: Întocmai! Dacă vreți o să vă demonstrez data viitoare.

V

GIORGIO: Așadar, domnule magistrat, dacă nu mă înșel rămăsesem la chestiunea dreptului proprietății.

AMBROGIO: Exact, și sunt într-adevăr curios să aud cum puteți apăra în numele justiției și moralei intențiile voastre de jaf și tâlhărie. O societate în care nimeni nu ar mai avea siguranța asupra proprietății sale n-ar mai fi o societate, ci o haită de fiare mereu gata de a se devora una pe alta.

GIORGIO: Nu vi se pare că asta e chiar caracteristică societății actuale?

Voi ne acuzați că vrem jaful și tâlhăria, dar nu cumva în schimb sunt proprietarii cei care jefuiesc în continuu pe muncitori, nu îi tâlhăresc de rodul muncii lor?

AMBROGIO: Proprietarii se folosesc de lucrurile lor cum cred ei mai bine și au dreptul de a o face în același mod în care muncitorii dispun de brațele lor. Patronii și muncitorii contractează în mod liber prețul cooperării lor, iar dacă contractul nu este încălcat, nimeni nu are de ce să se plângă.

Caritatea poate înlesni durerile acute, durerile nemeritate, dar dreptul trebuie să rămână neatins.

GIORGIO: Îmi vorbiți de contracte libere? Muncitorul, dacă nu muncește, nu mănâncă. Libertatea sa nu este decât cea a unei victime care dă bani hoțului pentru a-i fi lăsată viața.

AMBROGIO: Așa o fi, dar pentru asta nu puteți să negați dreptul fiecăruia de a dispune de ceea ce-i al său și cum îi place.

GIORGIO: Al său, al său! Dar de unde și cum poate proprietarul să spună că pământurile sunt bunurile sale, iar capitalistul că mijloacele de producție și capitalul create de activitatea umană sunt doar ale lui?

AMBROGIO: Legea îi recunoaște drepturile.

GIORGIO: A, și deci dacă totul ține de lege, atunci și asasinul de pe stradă ar putea susține dreptul de a asasina și a fura; nu ar trebui decât să formuleze vreun articol de lege care să-i recunoască acel drept. Chiar asta au făcut clasele dominante: ori au creat legile pentru a legitima uzurpările deja săvârșite ori ca mijloc pentru altele noi.

Dacă toate „principiile” voastre supreme sunt bazate pe coduri, va fi de ajuns o lege care să decreteze abolirea proprietății private și ceea ce voi numiți azi tâlhărie, jaf, va deveni imediat „principiu suprem”.

AMBROGIO: Dar legea trebuie să fie justă. Trebuie să se uniformizeze principiile dreptului și moralei, să nu fie efectul capriciului desfrânat.

GIORGIO: Deci nu e legea cea care creează dreptul, ci dreptul cel care justifică legea. Atunci prin ce drept toată bogăția existentă, atât cea naturală cât și cea creată de munca omului, aparține unui mic număr de indivizi și le dă lor dreptul de viață și de moarte asupra masei celor dezmoșteniți?

AMBROGIO: E dreptul pe care ar trebui să-l aibe fiecare om, de a dispune în mod liber de produsul activității sale. E un sentiment natural al omului, fără de care nu ar fi fost posibilă civilizarea sa.

GIORGIO: Iată-vă acum apărătorul drepturilor muncii! Bravo! Atunci spuneți-mi cum se face că aceia care muncesc nu au nimic, în schimb proprietatea aparține celor care nu muncesc?

Nu vi se pare că rezultatul logic al teoriei voastre ar fi că actualii proprietari sunt hoți și că justiția ar trebui să-i exproprieze de bogățiile uzurpate pentru a le da proprietarilor legitimi — muncitorilor?

AMBROGIO: Dacă există proprietari care nu muncesc e pentru că au muncit înainte, ei sau strămoșii lor, și au avut virtutea de a economisi, au avut creier pentru ca economiile lor să dea roade.

GIORGIO: Da, dar credeți dumneavoastră că un muncitor care de regulă câștigă cât să se țină pe picioare poate să economisească și să facă avere?

Știți bine că adevărata origine a proprietății este violența, tâlhăria, furtul legal și ilegal. Dar să presupunem că unul a făcut economie din produsul muncii sale personale și vrea să se bucure de asta

mai târziu, când și cum îi pare mai bine. Însă problema își schimbă complet aspectul când acesta începe să facă economiile să rodească, așa cum îi spuneți dumneavoastră. Înseamnă să muncească alții, iar el să fure o parte din produsul muncii lor, înseamnă a acapara bunuri și a le vinde mai scump decât ar costa; înseamnă a crea artificial foametea pentru a putea specula; înseamnă de a lua altora mijloacele de a trăi muncind liber, pentru a-i constrânge să muncească pentru un salariu mizerabil; și multe alte lucruri asemănătoare care nu corespund deloc sentimentului de justiție și care demonstrează că proprietatea, când nu derivă din tâlhărie, derivă din munca altora pe care proprietarii, cu un mijloc sau altul, o întorc în avantajul lor.

Vi se pare corect ca un om, chiar și așa, care prin mintea și munca sa, a reușit să acumuleze ceva capital; să poată apoi să priveze pe alții de produsele muncii lor, iar după aceea generațiile următoare să aibă dreptul de a trăi lenevind pe spatele muncitorilor?

Vi se pare corect, pentru faptul că au fost puțini oameni laborioși și economi care au acumulat capital — mergând mai departe cu ideea dumneavoastră — că marea parte a umanității să fie condamnată în continuu la mizerie și urâțire?

Pe de altă parte, chiar și cel ce a muncit cu mușchii și creierul său, fără a exploata pe nimeni; presupunând că ar fi produs mai mult decât îi era necesar, fără ajutorul direct sau indirect al întregii societăți, asta nu l-ar autoriza oricum să facă rău altora, să le ia mijloacele de a trăi. Dacă cineva ar construi o stradă de-a lungul malului mării, nu ar avea dreptul pentru asta de a împiedica accesul celorlalți la mare. Dacă cineva ar putea să cultive pământul unui sat întreg, nu ar putea pretinde pentru asta să înfometeze toată populația satului. La fel dacă cineva ar crea mijloace de producție noi și puternice, nu ar avea dreptul să se folosească de invenția sa astfel încât să-i supună pe oameni puterii sale și cu atât mai mult acela de a transfera la întreaga serie infinită a descendenților săi dreptul de a domina și exploata generațiile viitoare.

Dar de ce mă pierd eu în a presupune, chiar și pentru un moment, că proprietarii sunt muncitori sau descendenți ai acestora! Vreți să vă povestesc eu, originea bogățiilor domnilor proprietari din comunitățile noastre, atât ale nobililor cu vechi rădăcini, cât și ale parveniților îmbogățiți ieri?

AMBROGIO: Nu, nu, vă rog, să lăsăm chestiile personale. Dacă există bogății ilicite acumulate, asta nu e un motiv pentru a nega dreptul la proprietate. Trecutul e trecut, nu e bine să dezgropăm morții.

GIORGIO: Nu dezgropăm nimic, dacă așa vă convine, pentru mine nu are importanță. Pentru mine proprietatea privată trebuie abolită, nu atât pentru că aceasta a fost mai mult sau mai puțin rău acumulată, ci pentru că aceasta dă dreptul și mijloacele de a exploata munca altuia, iar dezvoltându-se sfârșește ca marea majoritate a oamenilor să devină dependenți și supuși unei minorități.

Dar, apropo, cum justificați proprietatea privată asupra pământului prin teoria voastră de a economisi? Pământul nu se poate spune că a fost produs prin munca proprietarilor sau a strămoșilor lor!

AMBROGIO: Simplu: pământul necultivat, steril, nu are valoare; omul îl ocupă, îl îmbunătățește, îl face roditor și e natural să aibă dreptul la fructele, pe care fără opera sa pământul nu le-ar fi putut produce.

GIORGIO: Bine, dar acesta este dreptul muncitorului la roadele muncii sale; iar acest drept încetează când omul încetează să mai cultive pământul. Nu?

Și atunci cum se face că proprietarii actuali posedă teritorii mereu imense, pe care nu le muncesc; pe care nu le-au muncit niciodată și deseori nu lasă nici pe alții să le muncească? Cum se face că aparțin tot privatilor și chiar și pământurile care nu au fost niciodată cultivate? Unde este munca, unde este îmbunătățirea, în acest caz, care le-ar fi putut da dreptul la proprietate?

Adevărul este că pentru pământ, ca și pentru restul, originea proprietății e violentă, și nu veți reuși să o justificați decât acceptând principiul că dreptul este forță, caz în care... vai de voi dacă într-o zi veți fi cei slabi.

AMBROGIO: În fine, dumneavoastră pierdeți din vedere utilitatea socială, necesitățile inerente ale societății civile. Fără dreptul la proprietate nu ar fi siguranță, fără munca ordonată societatea s-ar dizolva în haos.

GIORGIO: Cum adică! Acum îmi vorbiți de utilitatea socială? Când în primele noastre conversații eu nu mă refeream decât la daunele produse societății de către proprietatea privată, iar dumneavoastră mi-ați adus argumentul dreptului abstract!

De-ajuns pentru seara asta, mă scuzați, dar trebuie să plec. Mai vorbim.

VI

GIORGIO: Ați văzut ce s-a întâmplat? Cineva a comunicat unui ziar conversația pe care am avut-o data trecută și pentru că a publicat-o, acel ziar a fost interzis.

AMBROGIO: Ah!

GIORGIO: Da, dumneavoastră nu știți nimic, se înțelege... Eu nu înțeleg cum puteți să pretindeți că aveți dreptate, când vă este atât de frică ca publicul să audă discutându-se puțin despre ideile voastre. Acel ziar prezenta exact argumentele mele și ale voastre. Ar trebui să fiți bucuros că publicul poate să aprecieze bazele raționale pe care se sprijină constituția socială din prezent, să se facă dreptate criticilor false ale adversarilor voștri. În schimb, voi închideți gura oamenilor.

AMBROGIO: Dar eu nu am chiar nicio legătură, eu aparțin magistraturii judecătorești și nu Ministerului Public.

GIORGIO: Da, bine. Dar până la urmă sunteți oricum colegi și vă mișcă același spirit pe toți. Dacă discuțiile mele vă plictisesc, spuneți-mi-o... și eu am să mă duc să le susțin în altă parte.

AMBROGIO: Nu, nu, din contră. Vă mărturisesc că am prins interes. Să continuăm. Cât despre ziar, am să pun eu o vorbă bună la Procurorul Regal. La urma urmei, legea permite dreptul de a discuta, și nimeni nu vi-l poate nega.

GIORGIO: Să continuăm, atunci. Data trecută, dacă îmi aduc bine aminte, în apărarea dreptului de proprietate aveți ca bază legea pozitivă, adică codicele, sentimentul de justiție, deci unitatea socială. Permiteți-mi să vă recapitulez în câteva cuvinte ideile mele.

După mine, proprietatea privată este injustă și imorală, fiind fondată pe violență vizibilă ori pe înșelătorie sau exploatarea legală a muncii altuia; este dăunătoare producției și împiedică obținerea celor necesare de pe urma pământului și din muncă, pentru satisfacerea nevoilor tuturor oamenilor, creând deci mizeria maselor și generând ură, delictul și cele mai mari răuri care chinuie societatea modernă.

De aceea vreau abolirea acesteia, pentru a o înlocui cu „împărăția” proprietății comune, în care toți oamenii își aduc justa contribuție de muncă, obținând maximum de bunăstare posibil.

AMBROGIO: Dar sincer, nu văd prin ce logică ați ajuns la proprietatea comună. Ați combătut proprietatea pentru că, după cum spuneți, derivă de la violență și de la exploatarea muncii altora; capitaliștii reglementează producția în vederea profiturilor lor și nu pentru a satisface cât mai bine posibil nevoile publice, cu cel mai mic efort posibil al muncitorilor. Ați negat dreptul de a lua rentă de pe un pământ ce nu se cultivă cu propriile mâini, de a înmulți proprii bani, de a cere profit investindu-i

în construcțiile de case sau în alte industrii; dar dreptul muncitorului asupra propriei sale munci l-ați recunoscut, mai mult, ați fost apărătorul consecvent al acestuia. Prin urmare, logic, ați putea reclama verificarea actelor de proprietate după criteriile voastre, abolirea rentei și profitului de pe urma banilor; ați putea chiar cere desființarea societății prezente și împărțirea pământurilor, a instrumentelor de muncă între cei care se vor servi de ele... dar nu puteți vorbi de comunism. Proprietatea privată a produselor muncii personale va trebui să existe mereu, dacă vreți ca muncitorul vostru emancipat să aibă siguranța zilei de mâine; fără de care nu se poate face o muncă ce nu aduce câștig imediat. Va trebui să recunoașteți și proprietatea privată a pământului și a instrumentelor de producție pe care un om le folosește, cel puțin până când nu le mai folosește.

GIORGIO: Bravo, continuați; s-ar zice că și dumneavoastră sunteți înmuiați în „smoala socialistă”. O școală socialistă diferită de a mea, însă până la urmă, tot socialism. Un magistrat socialist este un fenomen interesant.

AMBROGIO: Nu, nu, niciun socialist. Eu spuneam doar așa pentru a vă prinde în contradicție și a vă demonstra că logic ar trebui să nu fiți un comunist, ci un partizan al reîmpărțirii bunurilor.

După care, v-ați fi zis că reîmpărțirea proprietății ar aduce mizeria generală.

GIORGIO: Dar eu nu sunt un partizan al reîmpărțirii bunurilor și nici nu cred că există, din câte știu, vreun socialist modern.

Eu nu cred că împărțind bunurile ar fi mai rău decât lăsându-le în întregime în mâinile capitaliștilor, dar știu că dacă această împărțire este posibilă, ar fi o mare pagubă pentru producție. În plus, nu ar dura și ar duce din nou la constituirea marilor averi, la proletarizarea maselor, la mizerie și la exploatarea excesivă.

Eu spun că muncitorul are dreptul integral la produsul muncii sale, dar recunosc că acest drept nu este decât o formă de justiție abstractă semnificând în practică că nu trebuie să existe exploatare, toți trebuie să muncească și să se bucure de fructele muncii, în modul în care acestora le convine.

Muncitorul nu este o ființă izolată în lume, care trăiește doar pentru el; este o ființă socială ce trăiește într-un schimb continuu de servicii cu ceilalți muncitori, și trebuie să-și coordoneze drepturile sale cu drepturile tuturor celorlalți. În rest, este imposibil ținând cont de metodele producției moderne, a determina care este partea exactă a unui muncitor dintr-un produs; așa cum este imposibil a determina diferența de producție a unui muncitor sau grup de muncitori, cât se datorează diferenței de îndemănare sau energie depuse de muncitori, sau cât depinde de diferența geografică, a ambientului natural sau social. Așadar, soluția nu se poate găsi în respectarea dreptului strict al fiecăruia, aceasta trebuie găsită în acordul frățesc, în solidaritate.

AMBROGIO: Dar așa nu va mai exista libertatea.

GIORGIO: Din contră, atunci și doar atunci va fi libertate. Voi, așa-ziii liberali, numiți libertate dreptul teoretic, abstract, de a face un lucru și sunteți capabili a spune, fără a zâmbi sau roși, despre un om care a murit de foame, pentru că nu a putut să-și procure hrană, că era liber să mănânce. Noi, în schimb, numim libertate posibilitatea de a face un lucru — aceasta este unica și adevărata libertate, ce devine cu atât mai mare cu cât crește acordul între oameni și ajutorul ce și-l dau unul altuia.

AMBROGIO: Ați spus că dacă s-ar reîmpărți bunurile, în curând marile averi s-ar reconstitui și s-ar întoarce la stadiul de la început. De ce?

GIORGIO: Pentru că din principiu, este imposibil să-i aduci pe toți la stadiul de perfectă egalitate. Pământurile diferă mult între ele, unele produc mult cu puțină muncă, altele produc puțin cu multă muncă; sunt mari avantaje și dezavantaje specifice diverselor localități, și mari sunt și diferențele de

forță fizică și intelectuală dintre oameni. Și atunci, chiar din momentul diviziunii, ar izvorî în mod natural rivalitatea și lupta: cele mai bune pământuri, cele mai bune unelte ajungând în mâna celor mai puternici, mai inteligenți și mai șireți. Astfel, găsindu-se cele mai bune mijloace materiale în mâinile celor mai dotați oameni, aceștia se vor găsi imediat într-o poziție mult superioară celorlalți și, plecând de la aceste avantaje primitive, cu ușurință forța acestora va crește, dând naștere unui nou proces de exploatare și expropriere a celor slabi, reconstruindu-se societatea burgheză.

AMBROGIO: Dar aceasta s-ar putea împiedica prin legi bune, care să declare de neatins cotele individuale și să asigure celor slabi garanții serioase.

GIORGIO: Of! Dumneavoastră credeți mereu că se poate remedia totul prin legi. Nu degeaba sunteți magistrat. Legile se fac și se desfac după bunul plac al celor de la putere. Cei care sunt mai slabi decât media le încalcă, iar cei mai puternici le abrogă și fac altele în interesul lor.

AMBROGIO: Și atunci!

GIORGIO: Atunci, v-am spus deja, este nevoie de a înlocui lupta dintre oameni cu acordul și solidaritatea, iar pentru asta este nevoie, în primul rând, de abolirea proprietății private.

AMBROGIO: Serios, dumneavoastră chiar sunteți comunist? Totul să fie al tuturor, muncește cine vrea, cine nu, face dragoste, mănâncă, bea; ce fabulă! Ce viață frumoasă, ce cușcă de nebuni. Ha, ha, ha!

GIORGIO: Pentru figura ce o faceți, vrând să apărați rațional această societate ce rezistă doar prin forță brută, nu mi se pare că aveți prea mult de râs. Domnule, poate că sunt comunist, dar dumneavoastră păreți a avea stranii noțiuni despre comunism. Data viitoare am să încerc să vă fac să înțelegeți, până atunci, bună seara!

VII

AMBROGIO: Ei bine, vreți să-mi explicați ce este comunismul ăsta al vostru?

GIORGIO: Comunismul este un mod de organizare socială în care oamenii, în loc să se lupte între ei pentru a acapara diferite avantaje, să se exploateze și să se oprească unul pe altul, cum se petrece în societatea actuală; s-ar asocia și s-ar pune de acord, pentru a coopera cu toții în interesul major al fiecăruia. Plecând de la principiul că pământul, resursele și toate forțele naturale aparțin tuturor; la fel ca și produsele acumulate de generațiile trecute. În comunism, oamenii vor cădea la înțelegere pentru a munci în mod cooperativ și a produce ceea ce au nevoie.

AMBROGIO: Am înțeles. Voi vreți, cum spunea și un ziar pe care l-am citit la un proces al unor anarhiști, ca fiecare să producă după puterile sale și să consume în funcție de nevoi, sau ca fiecare să dea ce poate și să ia ceea ce îi trebuie. Nu?

GIORGIO: Acestea sunt maxime pe care noi le repetăm des, dar pentru a reprezenta în mod corect ceea ce ar fi o societate comunistă, așa cum o percepem noi, acestea trebuie înțelese. Evident, nu este vorba de un drept absolut de a satisface toate nevoile proprii, ținând cont că nevoile sunt infinite, cresc mai repede decât mijloacele de a le satisface și trebuie să ne limităm mereu la posibilitățile de producție; nu ar fi nici corect și nici util ca pentru satisfacerea nevoilor excesive sau capriciile unui individ, colectivitatea să se încarce cu o muncă în plus, ce nu ține de producția utilă acesteia. Nici de a

folosi în producție toate forțele noastre, pentru că ar însemna să muncim până la epuizare, adică pentru a satisface complet toate dorințele omului s-ar distruge însuși omul.

Ceea ce vrem noi este ca tuturor să le fie cât mai bine posibil, cu minimum de efort pentru maximum de satisfacție. Să vă dau formula teoretică care să reprezinte exact acest stadiu de lucru, nu știu; dar când vor fi înlăturați patronul și jandarmul, iar oamenii se vor considera frați și se vor gândi cum să se ajute și nu cum să se exploateze unul pe altul, formula practică de viață socială ar fi imediat găsită. În orice caz, s-ar face cum s-ar ști și cum s-ar putea mai bine, modificând și îmbunătățind ușor, ușor, odată ce vom învăța să facem și mai bine.

AMBROGIO: Am înțeles, voi sunteți partizani ai prise au tas, cum spun camarazii voștri din Franța, adică fiecare produce ce vrea și cum vrea, apoi aruncă în grămadă, sau altfel zis, dacă vreți, aduce în magazinele comunale ceea ce a produs; iar fiecare ia din grămadă ceea ce îi place. Nu?

GIORGIO: Îmi dau seama că v-ați decis să vă informați puțin despre această problemă, și presupun că ați fost să citiți documentele proceselor cu mai multă atenție decât atunci când o faceți pentru a trimite oamenii în pușcărie. Dacă magistrații și polițiștii ar face asta cu lucrurile pe care ni le fură în timpul perchezițiilor, acestea ar mai avea totuși un folos! Dar să ne întoarcem la argumente. Această formulă de a lua din grămadă nu este decât un mod de a exprima tendința ce vrea să schimbe spiritul comercial de azi cu spiritul de frăție și solidaritate; dar nu indică desigur un mod de organizare socială concret. Poate o să găsiți printre noi aceia care iau această formulă așa cum este, pentru că presupun că munca făcută spontan ar fi supraproductivă, iar produsele se vor acumula în cantități mari și variate, astfel orice reguli de muncă și consum devin inutile. Dar eu nu gândesc așa. Cred, așa cum am spus, că omul are mai multe nevoi decât mijloace de a le satisface și mă bucur pentru că asta este cauza progresului. Chiar dacă s-ar putea ar fi o risipă absurdă de energie, producându-se orbesc pentru a putea satisface toate nevoile posibile, în loc să se calculeze nevoile efective și să ne organizăm pentru a le satisface cu minimul posibil de efort. Încă odată, soluția stă în acordul dintre oameni și în pacturile exprimate sau nu, pe care aceștia le încheie; atunci când vor obține egalitatea condițiilor și când vor fi inspirați de sentimentul de solidaritate.

Încercați să pătrundeți spiritul programului nostru și nu vă preocupați prea mult de formule, care aici ca și în alte părți nu sunt decât un mod de a exprima o tendință.

AMBROGIO: Dar nu vă dați seama că acest comunism este negarea libertății, a personalității umane? Poate ar fi putut exista la începutul umanității, când omul puțin dezvoltat intelectual și moral, era bucuros atunci când își putea satisface în haita apetitele sale materiale. Poate e posibil într-o societate religioasă, călugărească, ce-și propune suprimarea pasiunilor omenești, unde se estimează absorbirea individului de către comunitatea călugărească și unde printre primele îndatoriri este supunerea. Dar în societatea modernă atât de civilizată, produsă de nevoia libertății individuale și de independență, ce înobilează omul modern, comunismul, dacă nu ar fi un vis imposibil, ar fi întoarcerea la barbarie. Orice activitate ar fi paralizată, ar fi stinsă orice competiție pentru afirmarea propriei individualități...

GIORGIO: Sunteți așa de sigur?

Nu vă irosiți elocvența, sunt fraze pe care le cunosc demult și nu sunt decât o mulțime de minciuni nerușinate ori inconștiente. Libertatea individuală a celui ce moare de foame — ce crudă ironie! Ce profundă ipocrizie!

Dumneavoastră apărați o societate în care marea majoritate trăiește în condiții animalice, o societate în care muncitorii mor de foame și de efort, în care copiii mor cu miile din lipsa medicamentelor, în care femeile se prostituează de foame, în care ignoranța întunecă mințile, în care și cel instruit trebuie să-și vândă „geniul” și să mintă pentru a mânca; unde nimeni nu e sigur de ziua de mâine. Și mai vă permiteți să vorbiți de libertatea individuală?

Poate libertatea și posibilitatea de a dezvolta propria individualitate există doar pentru voi, pentru o mică clasă de privilegiați, dar nici măcar asta nu există. Privilegiații înșiși sunt victime ale stării de luptă dintre oameni, care poluează toată viața socială, având mai mult de câștigat dacă ar trăi într-o societate solidară, liberi printre liberi, egali printre egali.

Cum puteți susține că solidaritatea face rău libertății și dezvoltării individuale? Dacă am fi vorbit despre familie, n-ar întârzia să dați frâu aceluiași imn convențional al acestei sfinte instituții, bază a societății etc. etc. E bine dacă în familie, în acea la care se aspiră și nu în aceea care există în general, dragostea și solidaritatea domnesc între membrii săi, ați putea dumneavoastră să susțineți, că frații acesteia ar fi mai liberi și că individualitatea lor s-ar dezvolta mai bine, dacă în loc de a munci toți pentru bunăstarea comună; s-ar urî, s-ar ciomăgi și s-ar fura unul pe altul?

AMBROGIO: Dar pentru a reglementa societatea ca pe o familie, pentru a o organiza și a o face să meargă ca o societate comunistă, ar trebui o concentrare imensă, un despotism de fier. Închipuiți-vă ce putere opresivă ar avea un guvern care dispune de toate bogățiile societății și care ar da fiecăruia munca pe care trebuie s-o facă și lucrurile pe care le poate consuma!

GIORGIO: Cu siguranță dacă comunismul ar fi acela pe care îl concepeți dumneavoastră sau acela pe care îl concepe vreo altă școală autoritară ar fi imposibil, ori dacă ar fi posibil; s-ar transforma într-o colosală și complicată tiranie care ar provoca după aceea în mod necesar o mare reacție.

Dar nimic din toate acestea nu există în comunismul pe care îl vrem noi. Noi vrem comunismul liber, anarhist, dacă nu vă deranjează cuvântul. Adică vrem un comunism care se organizează în mod liber, de jos în sus. Începe de la indivizii care se unesc în asociații, apoi încet-încet în federații, mereu mai complexe; până când lumea întreagă va fi unită printr-un pact general de cooperare și solidaritate. Și cum a fost construit în mod liber acest comunism, tot astfel în mod liber va trebui să se și mențină, prin voința interesatilor.

AMBROGIO: Dar pentru ca asta să fie posibil, e nevoie ca toți oamenii să fie altruști, să fie îngeri! În schimb, omul prin natura sa este egoist, rău, ipocrit, leneș.

GIORGIO: Desigur, pentru a fi posibil acest comunism, e nevoie ca oamenii inteligenți pentru a armoniza interesele personale cu impulsul de socializare, să nu se urască între ei, să caute acordul și să se ajute reciproc. Dar aceasta nu este imposibilă, și acum e un fapt normal și general. Actuala organizare socială este cauza permanentă a antagonismelor și conflictelor dintre clase și dintre indivizi; și dacă în ciuda acestora, societatea se poate menține, și nu degenerază într-o haită de lupi în care să se mănânce unul pe altul, e tocmai datorită profundului instinct social uman ce provoacă mii de acte de solidaritate, de simpatie, de sacrificiu ce au loc în fiecare moment, fără a fi gândite, și care fac să dureze această societate în ciuda cauzelor de dezacord pe care aceasta le poartă în sânul ei.

Omul este prin natura sa biologică pre-socială, în același timp, egoist și altruist. Dacă nu ar fi fost egoist, adică nu ar fi avut instinctul propriei conservări, nu ar fi putut exista ca individ; iar dacă nu ar fi fost altruist, adică nu ar fi avut instinctul de a se sacrifica pentru alții a cărui cea dintâi manifestare se recunoaște în dragostea pentru copii, nu ar fi existat ca specie, și cu atât mai mult nu ar fi ales viața socială.

Imposibilitatea, în societatea actuală, de a satisface sentimentele egoiste și altruiste în același timp, face în așa fel ca azi nimeni să nu fie satisfăcut, nici măcar cei care sunt într-o poziție privilegiată. În schimb, comunismul nostru e forma socială în care egoismul și altruismul se confundă, ori tind a se confunda; binele individului devine și binele celorlalți.

AMBROGIO: O fi așa cum spuneți voi, dar credeți că toți ar vrea și ar ști să se adapteze la datorile pe care le impune o societate comunistă. Spre exemplu, dacă oamenii nu ar vrea să muncească?... Desigur dumneavoastră aranjați totul în imaginație așa cum vă place mai mult și o să-mi spuneți că munca e

o nevoie a organismului, o plăcere și că toți se vor îngrămădi pentru a obține cât mai mult din această plăcere.

GIORGIO: Eu nu spun asta, cu toate că mulți prieteni ai mei ar susține-o. După mine, nevoia organismului și plăcerea acestuia este mișcarea, activitatea fizică și intelectuală. Dar munca e o activitate disciplinată în vederea unui scop obiectiv, exterior organismului. Și înțeleg perfect că unul ar putea să prefere să meargă la hipodrom când în schimb ar fi nevoie să se planteze varză. Dar cred că omul, când urmărește un scop, știe să se adapteze la condițiile necesare pentru a-l obține.

Cum produsele necesare pentru a trăi se obțin prin munca, iar nimeni nu va avea mijloacele de a-i obliga pe alții să muncească pentru el, toți ar recunoaște necesitatea de a munci, preferând acea organizare în care munca ar fi mai puțin chinuitoare și mai productivă. Aceasta fiind după părerea noastră organizarea comunistă.

Nu uitați că în comunism sunt muncitorii însăși cei care organizează și dirijează munca și deci, au tot interesul de a o face mai lejeră și mai plăcută; după care trebuie să luați în considerare că în comunism s-ar forma în mod natural o opinie publică ce ar condamna lenea, fiind dăunătoare tuturor, mă înțelegeți, chiar dacă ar fi anumiți leneși, nu ar fi decât o minoritate nesemnificativă ce ar putea fi ușor de suportat fără daune importante.

AMBROGIO: Dar dacă, în ciuda previziunii dumneavoastră optimiste, leneșii ar fi mulți ce ați face? I-ați suporta oricum? Atunci ar fi același lucru dacă i-ați menține pe aceia pe care voi îi numiți burghezi!

GIORGIO: Sincer, diferența ar fi și așa destul de mare, pentru că burghezii nu ne iau doar o parte din ceea ce producem, dar ne și împiedică să producem cât vrem și cum vrem. În niciun caz eu nu zic că leneșii trebuie suportați atunci când numărul acestora ar crea daune, cu atât mai mult m-aș teme că lenea și obișnuința de a trăi gratis să nu se transforme și pentru aceștia în dorința de a comanda. Comunismul trebuie să fie un pact liber: cine nu-l acceptă și nu-l menține, rămâne în afara lui.

AMBROGIO: Dar atunci va apărea o nouă clasă de dezmoșteniți.

GIORGIO: Nici vorbă, fiecare are dreptul la pământ, la unelte, la toate avantajele, de care se poate bucura omul, oferite de stadiul de civilizației la care a ajuns umanitatea. Dacă cineva nu vrea să accepte viața în comun și obligațiile pe care aceasta le presupune, e treaba lui. Aceștia se vor organiza împreună cu cei cu care vor cădea de acord iar dacă le va merge mai rău, vor proba superioritatea comunismului ce îi va face să se alăture comuniștilor.

AMBROGIO: Așadar, oricine este liber de a nu accepta comunismul?

GIORGIO: Sigur. Și ar avea asupra bogățiilor naturale și a celor acumulate de generațiile trecute aceleași drepturi pe care le-ar avea și comuniștii. Ce dracu', v-am spus mereu că este un pact liber, un comunism libertar. Cum ar putea exista libertatea, dacă nu ar exista posibilitatea altor alternative?

AMBROGIO: Deci nu vreți să vă impuneți ideile cu forța?

GIORGIO: Sunteți nebun? Ne luați drept jandarmi sau magistrați?

AMBROGIO: Atunci, până la urmă, nu e nimic rău. Fiecare e liber de a visa ce vrea!

GIORGIO: Băgați de seama să nu înțelegeți greșit: una e a impune ideile și alta a te apăra de hoție și violență. Altceva înseamnă a recâștiga propriile drepturi.

AMBROGIO: Aha! Deci pentru recâștigarea drepturilor ați folosi forța, așa este?

GIORGIO: La asta nu pot să vă răspund, pentru ca ar putea să va fie utilă în a-mi țese un rechizitoriu pentru vreun proces. Ceea ce va pot spune e că sigur când poporul va avea conștiință drepturilor sale și va dori să termine odată pentru totdeauna, va exista riscul să fiți tratați puțin cam aspru. Dar asta va depinde de rezistența pe care o veți opune. Dacă veți renunța de bună voie totul va fi dragoste și pace, iar dacă o să va încapățânați, ceea ce eu sunt convins că o să faceți, cu atât mai rău pentru voi.

Bună seara!

VIII

AMBROGIO: Știți! Cu cât mă gândesc mai mult la comunismul vostru libertar, cu atât mă conving că sunteți cu adevărat original.

GIORGIO: Și de ce?

AMBROGIO: Pentru că vorbiți mereu de muncă, de bucurii, acorduri, pacturi; dar de autoritate socială, de guvern, nu vorbiți niciodată. Cine va reglementa viața socială? Care va fi guvernul? Cum va fi constituit? Cine îl va alege? Care vor fi mijloacele de care dispune pentru a obliga la respectul legilor sau pentru a pedepsi delincvenții? Cum vor fi constituite diferitele puteri, legislative, executive și judecătorești?

GIORGIO: Dar noi nu vom folosi niciuna din toate puterile astea ale voastre. Noi nu vrem niciun guvern, nu avem nevoie de guvern. Nu înțelegeți că sunt anarhist?

AMBROGIO: Vă spun că sunteți cu adevărat original. Eu aș putea înțelege comunismul și aș admite că ar putea oferi mari avantaje, dacă totul ar fi bine controlat de un guvern iluminat; care ar avea forța de a impune tuturor respectul legii. Dar așa, fără guvern și fără legi, ar fi haos.

GIORGIO: Mă așteptam, înainte erați împotriva comunismului, tocmai pentru că ziceați că are nevoie de guvern puternic și centralizat. Acum, auzind că e vorba de o societate fără guvern, ați accepta chiar și comunismul; numai să fie guvern cu „pumn de fier”. E clar, libertatea vă sperie mai mult ca orice!

AMBROGIO: Pentru a fugi de o problemă se cade în alta. Cert este că o societate fără guvern nu poate exista. Cum vreți ca lucrurile să meargă fără reguli, fără norme de niciun fel? Se va întâmpla ca unul să tragă în dreapta și altul în stânga, iar barca va rămâne nemișcată, sau mai degrabă se va scufunda.

GIORGIO: Dar eu nu am spus deloc că sunt împotriva regulilor și normelor. Am spus că sunt împotriva guvernului, înțelegând prin guvern o putere care face legi și le impune tuturor.

AMBROGIO: Dar dacă acest guvern e ales de popor, reprezintă doar voința poporului însuși. Ce nu v-ar mai conveni?

GIORGIO: Asta nu e decât o mare minciună. O voință populară, generală, abstractă, nu e decât o iluzie. Poporul e compus din oameni și oamenii au milioane de voințe diverse, în funcție de temperamentele și situațiile diferite; a vrea să se scoată de la aceștia, prin operațiunea magică a urnei de vot, o voință generală comună — e pur și simplu o absurditate. Pentru un singur om, ar fi deja imposibil a însărcina pe un altul să execute voința sa, în toate problemele ce ar putea să apară într-o durată

de timp. După care însuși acel om nu ar putea spune în mod anticipat care va fi voința sa în diferite momente. Cum ar putea să o spună o colectivitate, un popor ai cărui membri sunt deja în dezacord din însăși momentul când trebuie să dea mandatul?

Gândiți-vă un moment la modul în care se fac alegerile. Se înțelege mă refer la modul în care s-ar putea face când toți oamenii ar fi instruiți și independenți, când votul ar fi perfect conștient și liber. Dumneavoastră, de exemplu, îi votați pe cei pe care îi stimați mai mult, îi credeți mai potriviți pentru a vă reprezenta interesele și a vă aplica ideile. Asta ar fi deja prea mult, pentru că dumneavoastră aveți multe idei și interese și nu veți găsi un om care să gândească exact ca dumneavoastră mereu; dar va fi el cel căruia i-ați dat votul, care vă va governa? Nu, candidatul dumneavoastră ar putea să nu învingă și deci voința dumneavoastră nu va mai face parte din așa-zisa voință populară.

Dar să presupunem că va învinge, atunci va fi el acela care va governa? Nici să nu visați. El nu va fi decât unul printre mulți (în Parlamentul Italian, de exemplu, unul din 535), în realitate dumneavoastră veți fi guvernați de o majoritate parlamentară căreia nu i-ați dat niciun mandat. Iar această majoritate (a căror membri au primit multe mandate diferite sau contradictorii, mai bine zis nu au primit decât o delegare generală de puteri, fără un vot determinat) chiar dacă ar vrea, i-ar fi imposibil să accepte o voință la care nu există, și nu i-ar putea mulțumi pe toți, va face cum i se pare acesteia, sau cum li se va părea acelora care în acel moment o vor domina.

Haideți, e mai bine să lăsăm deoparte vechea ficțiune a guvernului care reprezintă voința populară.

Sunt desigur situații în anumite momente când tot poporul este de acord. Dar atunci ce nevoie mai este de guvern? Când cu toții sunt de acord și vor același lucru, n-au decât să-l facă.

AMBROGIO: Dar în sfârșit dumneavoastră ați admis că e nevoie de reguli, de norme de viață. Cine va trebui să le stabilească?

GIORGIO: Interesații înșiși, cei care vor trebui să urmeze aceste norme.

AMBROGIO: Și cine va impune respectul?

GIORGIO: Nimeni, dat fiind faptul că este vorba de norme acceptate și respectate în mod liber. Să nu confundați normele de care vă vorbesc eu, care sunt convenții practice bazate pe sentimentul solidarității și grija pentru interesele colective, cu legile care sunt reguli scrise de unii și impuse cu forța tuturor. Noi nu vrem legi, ci pacturi libere.

AMBROGIO: Dar dacă unul încalcă pactul?

GIORGIO: În primul rând, de ce l-ar încalca, dacă îi convine? În rest, dacă s-ar întâmpla, este o avertizare că pactul nu îi satisface pe toți și trebuie modificat. Toți vor căuta acordul cel mai bun, pentru că toți au interesul ca nimeni să nu fie nemulțumit.

AMBROGIO: Mi se pare că dvs. vreți o societate primitivă, în care fiecare face totul singur, iar raporturile dintre oameni sunt puține, restrânse și elementare.

GIORGIO: Vă înșelați, din momentul în care raporturile se multiplică și devin complexe, produc oamenii satisfacții majore; morale și materiale. Noi încercăm să creăm raporturi cât mai complexe și cât mai numeroase posibil.

AMBROGIO: Atunci aveți nevoie să delegați funcții, să însărcinați, să nominalizați reprezentanți pentru a stabili acorduri.

GIORGIO: Desigur, dar asta nu este echivalent cu a alege un guvern. Guvernul creează legile și le impune, în schimb, într-o societate liberă delegările nu sunt decât simple însărcinări determinate,

temporare, pentru a rezolva anumite probleme. Nu dau dreptul la nici o autoritate și la nici o recompensă specială. Iar soluțiile delegaților sunt întâi aprobate de cei care hotărâsc delegațiile.

AMBROGIO: Și presupuneți că toți vor fi mereu de acord. Dar dacă vor exista oameni cărora nu le va conveni ordinea voastră socială, ce veți face?

GIORGIO: Acele persoane se vor organiza cum cred mai bine. Vom încheia acorduri pentru a nu ne deranja reciproc.

AMBROGIO: Dar dacă ceilalți vor să vă deranjeze?

GIORGIO: Atunci ne vom apăra.

AMBROGIO: Ah! Dar nu credeți că de la această nevoie de apărare ar putea să ia naștere un nou guvern?

GIORGIO: Desigur, și tocmai pentru asta v-am spus mereu că anarhia nu e posibilă decât atunci când vor fi eliminate cauzele cele mai mari ale conflictelor și când acordul va deveni interesul tuturor, când spiritul de solidaritate va fi bine dezvoltat între oameni.

Dacă ați vrea să faceți anarhia astăzi, lăsând intactă proprietatea privată și instituțiile sociale ce derivă de la aceasta, ar izbucni imediat un război civil ce ar face ca un guvern, chiar și tiranic, să fie primit ca o binecuvântare.

Dar dacă în același moment cu stabilirea anarhiei este abolită și proprietatea, atunci cauzele de conflict ce vor rămâne nu vor mai fi de nedepășit și se va ajunge la acord, pentru că prin acord toți vor fi avantajați.

În rest, totul e clar, instituțiile valorează atât cât valorează oamenii care le fac să funcționeze — și anarhia în special, care e imperiul liberului acord, nu poate exista dacă oamenii nu vor înțelege avantajele solidarității și liberului acord.

Pentru asta facem propagandă.

IX

AMBROGIO: Dați-mi voie să mă întorc la anarho-comunismul dumneavoastră, pe care sincer nu-l pot înțelege.

GIORGIO: Vă înțeleg destul de bine, după ce v-ați petrecut viața printre articole și coduri pentru apărarea drepturilor Statului și ale patronilor; o societate fără Stat și fără patroni, fără rebeli și fără înfometări pe care să-i trimiteți în pușcărie, vi se pare ceva din altă lume.

Dar dacă vreți să faceți abstracție de poziția dumneavoastră, dacă aveți forța să învingeți obișnuințele și vreți să reflectați la acest lucru fără prejudecăți, o să înțelegeți destul de ușor că odată ce admiteți că scopul societății trebuie să fie bunăstarea, pe cât posibil, a tuturor, anarho-comunismul este soluția necesară la care se va ajunge. Dacă în schimb sunteți convins că societatea este făcută pentru a îngreșa câțiva privilegiați pe spatele celor mulți, atunci...

AMBROGIO: Nu, nu; eu admit că societatea trebuie să-și propună binele tuturor, dar pentru aceasta nu pot accepta sistemul vostru. Încerc să vă înțeleg punctul de vedere, și ținând cont că a început să-mi placă discuția, vreau să-mi fac măcar o idee clară despre ceea ce vreți; dar concluziile dumneavoastră îmi par atât de utopice, atât de...

GIORGIO: Și ce anume, mă rog, găsiți așa de obscur, de neacceptat?

AMBROGIO: Nu știu... tot sistemul. Lăsând deoparte problemele dreptului, asupra cărora nu ne putem înțelege și considerând așa cum susțineți dumneavoastră, că toți avem același drept de a ne bucura de bogățiile existente, înțeleg că comunismul ar putea părea organizarea cea mai rapidă și poate cea mai bună. Dar ceea ce mi se pare absolut imposibil este o societate fără guvern. Voi fondați totul pe libera voință a asociaților...

GIORGIO: Exact!

AMBROGIO: Aici e eroarea. Societatea înseamnă ierarhie, disciplină, supunerea individului în fața colectivității. Fără autoritate nu este posibilă o societate.

GIORGIO: Este chiar invers. Societatea propriu-zisă nu poate exista decât între egali și numai dacă au interese comune; fără a se supune unul altuia. Relațiile bazate pe ierarhie și supunere, care dumneavoastră vi se par a fi esența societății; sunt relațiile dintre sclav și patron. Trebuie să admiteți, sper, că muncitorul nu este chiar asociatul patronului, cum nici animalul domestic nu este asociatul omului ce-l posedă.

AMBROGIO: Credeți într-adevăr că societatea în care fiecare ar face ce vrea este posibilă?

GIORGIO: Cu condiția, bineînțeles, ca oamenii să vrea să trăiască în societate și să accepte deci adaptarea la necesitățile vieții sociale.

AMBROGIO: Și dacă nu vor vrea?

GIORGIO: Atunci nu va fi posibilă nicio societate. Dar dat fiind faptul că omul modern nu poate găsi decât în societate satisfacerea nevoilor morale și materiale, ar fi ciudat a presupune că acesta va vrea să renunțe la ceea ce pentru el reprezintă condiții de viață și de bunăstare.

Când se discută în abstract, teoretic, oamenii cad mai greu de acord; dar când este într-adevăr ceva de făcut, care-i interesează pe toți (fără ca nimeni să-și poată impune voința altora), încăpățânarea încetează imediat și se ajunge la acord, iar lucrul se face cu cea mai mare satisfacție posibilă fiecăruia.

Nimic din ce este omenesc nu este posibil fără voința oamenilor. Problema noastră este a trezi această voință, a-i face pe oameni să înțeleagă că în a se urî, a se război unul cu altul, a se exploata reciproc, avem cu toții de pierdut și de a-i convinge să vrea o ordine socială bazată pe ajutorul reciproc și pe solidaritate.

AMBROGIO: Așadar, pentru a înfăptui anarho-comunismul, trebuie să așteptați ca toți să fie convinși și să vrea să-l facă.

GIORGIO: Ah, nu! Am aștepta mult și bine. Voința este determinată în mare parte de ambientul social și este probabil că atâta timp cât vor dura condițiile actuale, marea majoritate va continua să creadă că societatea nu poate fi organizată altfel decât este acum.

AMBROGIO: Și atunci?

GIORGIO: Atunci, comunismul și anarhia le vom pune oricum în practică între noi, când numărul nostru va fi suficient de mare pentru a o face, iar ceilalți, văzând că ne descurcăm mai bine, se vor convinge să facă și ei la fel. Iar dacă nu vom reuși să punem în practică comunismul și anarhismul acum,

cel puțin între timp vom face eforturi pentru a schimba condițiile sociale în modul de a determina voințele în sensul pe care îl vrem.

Înțelegeți, e vorba de acțiunea reciprocă a voinței asupra mediului și a mediului asupra voinței. Noi facem și vom face tot ceea ce ne stă în putință pentru a se păși în sensul idealului nostru.

Ceea ce trebuie să înțelegeți bine e asta. Noi nu vrem să violăm voința nimănui, dar nici nu putem permite ca alții să violeze voința noastră sau aceea a poporului. Suntem rebeli împotriva acelor minorități care exploatează și oprimă cu violență poporul. Atunci când vom reuși să cucerim libertatea pentru noi și pentru toți, se înțelege, mijloacele de a fi liberi, adică dreptul de a putea folosi pământurile și mijloacele de producție, noi nu ne vom mai baza pentru a ne face ideile să triumfe decât pe forța cuvântului și a exemplului.

AMBROGIO: Ei bine, și credeți că așa veți ajunge la o societate ce se va susține pur și simplu pe voința liberă a membrilor săi? E cazul să vă zic că ar fi ceva fără precedent!

GIORGIO: Nu chiar așa de mult cum vă imaginați. Din contră, în substanță mereu a fost așa dacă se consideră că învinșii, dominații, carnea de tun a societății omenești, nu fac la propriu parte din societate.

În statele totalitare, unde toți locuitorii sunt tratați ca o turmă în serviciul unuia singur, nimeni nu are voință, există doar voința suveranului și a acelor de care acesta are nevoie pentru a stăpâni masele. Dar ușor, ușor, ceilalți ajung să se emancipeze și să intre în clasa dominantă, fie prin participarea directă la guvernare, fie prin posesia de bogății, societatea se modifică pentru a satisface voința tuturor dominatorilor. Tot aparatul legislativ și executiv, tot guvernul cu legile sale, cu soldații săi, cu poliția sa, cu judecătorii săi etc., nu folosesc decât la a organiza și asigura exploatarea poporului. Altfel, patronii ar fi putut mai simplu și mai economic să se pună de acord între ei lipsindu-se de serviciile Statului. Burghezii însăși o spun, atunci când pentru un moment uită că fără soldați poporul le-ar strica banchetul.

Distrugeți diviziunile de clasă și faceți în așa fel încât să nu mai fie sclavi de ținut în frâu, veți vedea cum Statul nu va mai avea niciun motiv să existe.

În rest, chiar și astăzi, partea existențială a vieții, atât în clasa dominantă, cât și în clasa dominată, este creată de acordul spontan și des inconștient, dintre indivizi, din obișnuință, bazat pe onoare, pe sentimentul cinstei, pe cuvântul dat, pe dragoste, pe simpatie, pe regula bunei creșteri — fără nicio intervenție a legii sau a guvernului. Legea și guvernul devin necesare doar în relațiile dintre dominatori și dominați. Între egali, unuia îi este rușine să cheme poliția să recurgă la judecată!

AMBROGIO: Nu, exagerați. Statul până la urmă face și lucruri ce îi bucură pe toți. De la învățământ, la vegherea sănătății publice, apără viața cetățenilor, organizează servicii publice; nu puteți zice că acestea sunt lucruri inutile sau dăunătoare!

GIORGIO: O spuneți de parcă Statul le-ar face el singur. Cert este că cine le face sunt tot muncitorii, iar Statul doar le „reglementează”, adică le transformă în instrumente de dominare, întorcându-le în avantajul guvernanților și patronilor.

Învățământul prosperă doar dacă oamenii își doresc să învețe și dacă sunt profesori capabili să instruiască; sănătatea publică prosperă doar când oamenii cunosc, apreciază și pot pune în practică regulile de igienă; viața cetățenilor va fi sigură doar atunci când oamenii vor considera viața și libertatea umană valori sacre, și când nu vor mai exista judecătorii și poliția Statului, care dau exemplu de brutalitate; la fel și pentru serviciile publice, ele se organizează doar când publicul simte nevoia.

Statul nu creează nimic, în ipoteza cea mai optimistă nu ar fi decât o roată în plus, o inutilă pierdere de forțe. Ar fi fost totuși ceva dacă nu ar fi decât inutil!

AMBROGIO: Gata. Cred că mi-ați spus destul. Vreau să reflectez. La revedere!

X

GINO (muncitor): Am auzit că aici, seara, se discută despre probleme sociale și am venit să pun o întrebare, cu permisiunea acestor domni, prietenului meu Giorgio: spune-mi, e adevărat că voi, anarhiștii, vreți să nu mai existe deloc poliție?

GIORGIO: Desigur. Nu ești de acord? De când ai devenit prietenul chestorilor și jandarmilor?

GINO: Nu sunt prietenul lor, știi bine; dar nu sunt nici prietenul hoților și criminalilor. Vreau ca viața și bunurile mele să fie apărate și supravegheate.

GIORGIO: Și cine îi supraveghează pe gardieni, pe supraveghetori?

Crezi că oamenii devin hoți și criminali fără nici un motiv?

Și că cel mai bun mod de a avea grijă de propria siguranță este de a accepta o haită, care, cu scuza de a ne apăra, ne oprește și ne jupoaie și face de două ori mai multe pagube decât hoții și criminalii? Nu ar fi mai bine să distrugem cauzele răului, făcând în așa fel ca tuturor să le fie bine, fără a fi nevoie să se ia pâinea de la gura altuia și fiecare să aibă dreptul la educație pentru a se dezvolta în sensul de a stârpi pasiunile rele: gelozia, ura, răzburarea?

GINO: Dar ce spui? Oamenii sunt răi prin natura lor și dacă nu ar fi legile, judecătorii, soldații și jandarmii, ne-am devora între noi mai rău ca lupii.

GIORGIO: Dacă ar fi așa, ar fi un motiv în plus pentru a nu da nimănui puterea de a comanda și de a dispune de libertatea celorlalți. Constrânși să lupte împotriva tuturor, fiecare cu propriile forțe și cu riscul luptei, am putea fi din când în când învingători sau învinși; am fi sălbatici, dar ne-am bucura măcar de libertatea relativă a pădurii, de pradă, de emoțiile bestiei. Dar a accepta să dăm voluntar, pentru simplul fapt că suntem oameni predispuși a ne devora, dreptul și puterea unora de a ne impune voința lor, ar fi același lucru dacă ne-am vota noi înșine sclavia și mizeria.

Tu însă, te înșeli, dragul meu prieten. Oamenii sunt buni și răi în funcție de circumstanțe. Ceea ce există în general în oameni este instinctul propriei conservări, aspirația către bunăstare și întreaga dezvoltare a propriilor capacități. Dacă pentru a atinge bunăstarea e nevoie să facem rău celorlalți, sunt puțini și cu multe eforturi cei care rezistă tentației. Dar fă în așa fel ca oamenii să găsească în societatea semenilor lor condițiile bunăstării și dezvoltării personale și va fi nevoie de mai mult efort pentru a fi rău decât e nevoie azi pentru a fi bun.

GINO: Bine, dar între timp, în așteptarea transformării sociale, poliția împiedică comiterea delictelor.

GIORGIO: Împiedică!?

GINO: În fine, împiedică un număr mare și asigură justiția.

GIORGIO: Nici asta nu e adevărat. Influența poliției asupra numărului și importanței delictelor aproape că nu există. Tocmai pentru asta se reformează organizarea judecătorească, a poliției și a închisorilor; se mărește ori se micșorează numărul de polițiști. Dar până când nu se vor schimba condițiile economice și morale ale poporului, delincvența va rămâne nealterată sau aproape.

În schimb, ajunge și cea mai mică modificare a raporturilor dintre proprietari și muncitori, ori o creștere a prețului cerealelor și a celorlalte alimente de primă necesitate, sau o criză care să îi lase pe muncitori fără lucru, ori propagarea unei idei care deschide poporului noi orizonturi și îi dă noi speranțe; pentru ca imediat să observăm efectele în numărul crescut sau micșorat al delictelor.

Poliția, e adevărat, trimite în pușcărie delicvenți; dar asta nu ajută la evitarea unor noi delictе, ci e un rău adăugat la altul, o suferință mai mult decât inutilă impusă ființelor umane.

Și chiar dacă „opera” poliției reușește să evite vreun delict, ceea ce nu ajunge, nu compensează delictеle pe care poliția le face; umilințele la care aceștia supun poporul.

Funcția însăși pe care o exercită îi face pe polițiști suspecti și îi pune în luptă cu publicul, îi face vânători de oameni, îi induce subiectivismul în descoperirea „faimoaselor” cazuri de delincvență; creează în ei o mentalitate specială care sfârșește, destul de des, prin a le dezvolta instincte, de-a dreptul, anti-sociale. Nu e deloc rar cazul când polițistul, care ar trebui să prevină sau să descopere delictul, îl provoacă sau îl inventează; în interesul carierei sale, sau pentru a-și demonstra utilitatea, ori pur și simplu pentru a-și da importanță.

GINO: Dar atunci, polițiștii ar fi ei înșiși niște răufăcători! Asta s-ar putea câteodată, cu atât mai mult că personalul poliției nu e recrutat dintre „florile” populației, dar în general...

GIORGIO: În general, mediul acționează la nesfârșit și deformarea profesională îi lovește și pe aceia care sunt considerați ca fiind cei mai buni. Spune-mi tu, care poate fi sau ce ar putea deveni moralitatea unuia care este obligat pentru un salariu, să persecute, să aresteze, să martirizeze, pe cine-i este indicat de superiori, fără a se gândi dacă acesta e vinovat sau inocent, dacă e un răufăcător sau un apostol?

GINO: Da, dar...

GIORGIO: Dar lasă-mă să-ți spun două cuvinte despre punctul cel mai important al problemei, adică despre așa-zisele delictе pe care poliția se însărcinează să le prevină și să le reprime.

Desigur, printre actele pe care codul penal le pedepsește sunt și vor fi și acțiuni rele, dar acestea sunt excepții și depind de stadiul de disperare, la care mizeria îi reduce pe oameni.

Dar în general, actele pedepsite sunt acelea care atacă privilegiile pe care și le-au atribuit „domnii” și acelea care atacă guvernul în exercitarea autorității sale. De obicei, poliția, eficientă sau nu, folosește la apărarea privilegiilor și nu a societății în întregime și pentru a ține poporul supus.

Tu vorbeai de hoți, dar cine e mai hoț decât patronul care se îmbogățește furând produsul muncii lucrătorilor săi?

Tu vorbeai de criminali, dar cine e mai criminal decât capitaliștii, care pentru a nu renunța la privilegiul de a comanda și de a trăi fără a munci, devin cauza săraciei atroce și a morții premature a milioane de muncitori și copii?

Acești hoți și criminali, cu mult mai vinovați și mai periculoși decât cei săraci, care sunt împinși la delictе de către condițiile mizere în care trăiesc, poliția nu-i atinge, din contra!

GINO: Ce să mai, tu crezi că, odată făcută revoluția, oamenii vor deveni imediat îngeri? Toți vor respecta drepturile celorlalți, toți vor vrea binele tuturor și se vor ajuta; că nu o să mai fie ură și gelozie? Crezi în paradisul pe pământ?

GIORGIO: Nu, nu cred că transformările morale vor veni imediat și negrul va deveni alb. Dar cu siguranță va fi o mare schimbare doar pentru simplul fapt al pâinii asigurate și a libertății cucerite; dar toate pornirile rele, ce s-au înrădăcinat în noi prin acțiunea de secole a sclavagismului și al luptei fiecăruia împotriva tuturor, nu vor dispărea dintr-o dată. Vor exista pentru mult timp încă aceia care se vor simți tentați să impună prin violență propria voință celorlalți, cei care vor încerca să profite de situațiile favorabile pentru a-și crea privilegiu, sau cei care vor conserva aversiunea față de muncă, inspirată de condițiile sclavagiste în care ești constrâns să muncești în ziua de azi etc.

GINO: Așadar și după revoluție va fi nevoie să ne apărăm de răufăcători?

GIORGIO: Destul de probabil. Bineînțeles că atunci nu vor fi considerați răufăcători cei care nu vor să moară de foame fără a se revolta, și cu atât mai mult aceia care atacă organizarea socială actuală și încearcă să o schimbe cu una mai bună; ci doar aceia care vor face rău tuturor, cei care vor atenta la integritatea personală, la libertatea și bunăstarea celorlalți.

GINO: Sună bine, prin urmare, va trebui mereu o poliție.

GIORGIO: Nici vorbă! Ar fi chiar o mare prostie pentru a ne apăra de vreun violent, de vreun parazit sau vreun degenerat, să deschidem școli de parazitism și violență, constituind o haită care să se obișnuiască a considera cetățenii drept carne de tun și marfă pentru pușcărie și care să facă din vânătoarea oamenilor unică și principala lor ocupație.

GINO: Și atunci!

GIORGIO: Atunci o să ne apărăm noi.

GINO: Și tu crezi că asta o să fie posibil?

GIORGIO: Nu doar că va fi posibil ca poporul să se apere singur, fără a delega cuiva funcția specială a apărării; dar sunt convins că e singurul mod eficient. Spune-mi, dacă mâine vine la tine unul căutat de poliție, o să-l reclami?

GINO: Ce, ești nebun? Nici măcar dacă ar fi cel mai mare asasin. Ori mă iei drept „informator”?

GIORGIO: Ah! Deci să fii polițai trebuie să fie o muncă destul de urâtă, dacă omul care se respectă se simte dezonorat să o facă, chiar și când o reține ca o muncă utilă și necesară societății. Acum spune-mi altceva: dacă ți s-ar întâmpla să întâlnești un bolnav de ceva infecțios sau un nebun periculos, l-ai duce la spital?

GINO: Desigur.

GIORGIO: Chiar și cu forța?

GINO: Se înțelege, a-l lăsa liber ar putea face rău multor persoane!

GIORGIO: Acum explică-mi, de ce la un asasin te-ai gândi bine înainte de a-l reclama, dar un bolnav l-ai duce la spital, chiar și cu forța?

GINO: Mai întâi de toate, nu-mi place să fiu polițai, în schimb consider un lucru onorabil și umanitar în a face pe infirmierul.

GIORGIO: Așadar vezi deja că primul efect al poliției e acela de a-i face pe cetățeni dezinteresați de apărarea socială, ba chiar mai mult îi pune de partea aceluia pe care poliția îi persecută chiar dacă au dreptate sau nu.

GINO: Când duc pe cineva la spital, îl las în mâinile medicilor, care încearcă să-l vindece, pentru a-l lăsa liber imediat ce acesta nu-și va mai putea afecta semenii. În orice caz, chiar dacă boala e incurabilă, vor încerca să-i înlănească suferința și niciodată nu i se va impune un tratament mai sever decât cel strict necesar. Dacă medicii nu-și fac meseria, publicul i-ar obliga, pentru că în spitale oamenii trebuie ținuți pentru a fi vindecați și nu pentru a fi omorâți.

Însă dacă se predă pe cineva la poliție, îl vor condamna din „dragoste” personală fără a-și face griji dacă e vinovat sau nu; apoi îl vor arunca într-o pușcărie, unde în loc să încerce a-l ajuta cu un tratament într-adevăr din dragoste, fac orice pentru a-l face să sufere. Îl înrăiesc din ce în ce mai mult și îl eliberează și mai periculos pentru societate, decât era înainte. Dar asta s-ar putea modifica printr-o reformă radicală.

GIORGIO: Pentru a reforma sau a distruge o instituție, primul lucru care nu trebuie făcut e a nu construi o corporație interesată a o conserva.

Poliția și magistratura, care trimit oamenii în pușcării și îi masacrează de câte ori se ivește ocazia, sfârșesc prin a se considera și a fi în lupta cu restul oamenilor. Acestea persecută delincventul adevărat sau presupus, cu pasiunea cu care vânătorul își persecută prada; dar în același timp au interesul de a fi cât mai mulți delincvenți, deoarece aceștia sunt motivul lor de existență. Cu cât crește numărul și pericolul delincvenților, cu atât crește puterea și importanța socială a poliției.

Pentru ca delictul să fie tratat cu rațiune, pentru ca motivul să fie căutat și a se face realmente tot posibilul pentru a-l elimina, e nevoie ca această muncă să fie încredințată celor expuși suferinței și consecințelor delictului, adică poporului întreg; nu acela pentru care existența delictului e izvor de putere și de câștiguri.

GINO: S-ar putea să ai dreptate, dar acum trebuie să plec. La revedere!

XI

AMBROGIO: Am reflectat la tot ce mi-ați spus în conversația asta a noastră... și renunț să mai discut. Nu pentru că mă consider deja învins, dar ce să mai, voi aveți dreptatea voastră și viitorul s-ar putea să fie al vostru.

Eu, între timp sunt magistrat și atâta timp cât mai există legea, trebuie să o respect și să o fac respectată. Mă înțelegeți...

GIORGIO: O, înțeleg bine; faceți cum vreți. Rămâne în grija noastră să abolim legea, eliberându-vă astfel de obligația de a acționa împotriva conștiinței voastre.

AMBROGIO: Încet, încet; eu nu am zis asta, dar să o lăsăm așa. Eu aș vrea o altă explicație de la dumneavoastră.

Am putea să ne înțelegem în ceea ce privește regimul puterii și organizarea politică a societății; la urma urmei aceste formule istorice s-au schimbat de multe ori și poate se vor mai schimba încă.

Dar sunt instituții sacre, sentimente profunde ale spiritului uman, pe care voi continuați să le jigniți: familia și patria!

Spre exemplu, voi vreți să puneți în comun fiecare lucru. Normal, deci, veți pune în comun și femeile și veți transforma totul într-un mare serai. E adevărat?

GIORGIO: Ascultați, dacă vreți să discutați cu mine, faceți-mi plăcerea de a nu spune tâmpenii și nu faceți glume de prost gust. E o discuție serioasă ce nu merită a fi întreruptă cu prostii vulgare!

AMBROGIO: Dar eu vorbeam serios, ce o să faceți cu femeile?

GIORGIO: Cu atât mai rău pentru dumneavoastră, e într-adevăr ciudat că nu înțelegeți absurditatea pe care ați spus-o.

Să punem în comun femeile! Dar de ce nu spuneți că vrem să punem în comun bărbații? Singurul lucru ce reiese din conceptul vostru, este că din obișnuință, considerați femeia drept o ființă inferioară;

făcută și pusă în lume pentru a servi ca animal domestic și ca instrument al plăcerii pentru „domnul bărbat”. Faceți cu femeile un calcul, așa cum faceți cu celelalte lucruri și le atribuiți un destin și un rol similar lucrurilor.

Dar noi, considerăm femeia o ființă egală cu bărbatul, care trebuie să se bucure de toate drepturile și toate mijloacele pe care le are și sexul masculin. Noi găsim pur și simplu fără sens întrebarea: ce veți face cu femeile? Întrebați-mă mai degrabă: ce vor face femeile? Iar eu vă răspund că vor face ceea ce vor vrea ele să facă! Și cum acestea au aceleași nevoi sociale ca și bărbații, e cert că vor încerca să se pună de acord cu semenii lor, bărbați și femei, pentru satisfacerea nevoilor în maximul avantaj al lor și al tuturor.

AMBROGIO: Văd că voi considerați femeia ca egal al bărbatului. Deși mulți oameni de știință, examinând structura anatomică și funcțiile fiziologice ale organismului feminin, susțin că femeia e natural inferioară bărbatului.

GIORGIO: Se știe: pentru orice lucru ce trebuie susținut există mereu un om de știință gata să o facă. Sunt oameni de știință care susțin inferioritatea femeii așa cum sunt și oameni de știință care susțin în schimb că inteligența femeii și capacitățile ei de dezvoltare, sunt echivalente cu cele ale bărbatului și dacă azi în general, femeile par mai puțin inteligente decât bărbații, depinde de educația pe care o primesc din mediul în care trăiesc. Dacă veți căuta bine, veți găsi și oameni de știință sau cel puțin femei de știință care susțin că bărbatul este o ființă inferioară, menită a elibera femeia de muncile fizice. Știu că în America s-a susținut și această teză.

Dar pe cine interesează? Aici nu e vorba de a rezolva o problemă științifică ci de a realiza un ideal uman.

Dați femeilor toate mijloacele și toată libertatea de dezvoltare și va rezulta tot ceea ce poate să rezulte. Dacă femeia va fi la fel ca bărbatul sau dacă va fi mai mult sau mai puțin inteligentă se va vedea în practică. Va fi avantajată și știința care va avea date reale pe care să le analizeze.

AMBROGIO: Așadar voi nu luați în considerare capacitățile cu care sunt dotați indivizii?

GIORGIO: Nu în sensul ca acestea să creeze drepturi speciale. În natură nu o să găsiți doi indivizi la fel, dar noi proclamăm egalitatea socială pentru toți. Adică: aceleași mijloace, aceleași oportunități și credem că această egalitate nu răspunde doar sentimentului de justiție și de frăție ce se dezvoltă în umanitate, ci este în beneficiul tuturor, puternici sau slabi așa cum sunt.

Chiar dacă unii sunt mai inteligenți decât alții, nu putem admite pentru asta să aibă mai multe drepturi decât ceilalți. Sunt cei care susțin că blonzii sunt mai buni decât brunetii și viceversa, dacă au într-adevăr un fundament în realitate, e interesant pentru știință. Dar, în stadiul actual al sentimentelor și al idealurilor umanității ar fi absurd a pretinde că blonzii trebuie să comande brunetii, ori invers. Nu vi se pare?

AMBROGIO: Bine, dar să privim chestiunea familiei; vreți să o desființați sau să o organizați pe alte baze?

GIORGIO: În cadrul familiei trebuie luate în considerare diferite tipuri de relații: economice, sexuale și cele dintre părinți și copii. Odată abolită proprietatea privată și prin consecință moștenirea, familia ca instituție economică nu mai are nici un motiv de a exista. În acest sens ca e deja abolită pentru majoritatea populației, care e compusă din proletari.

AMBROGIO: Dar cum rămâne cu relațiile sexuale, pentru că voi credeți în dragostea liberă?

GIORGIO: Dumneavoastră credeți în dragostea cu forță, în sclavagism? Acum există coabitare forțată și dragoste prefăcută, pentru conveniența socială sau din interes; poate exista aceia care respectă

instituția căsătoriei din convingeri religioase sau morale; dar dragostea adevărată nu poate exista și nu se poate concepe decât absolut liberă.

AMBROGIO: Asta e adevărat, dar dacă fiecare își urmează poftele, nu ar mai exista morală și lumea ar deveni un bordel.

GIORGIO: Morala o puteți lauda și prin rezultatele instituțiilor voastre! Adulter, minciuni de toate tipurile, bărbați care îșiucid nevestele, femeile ce-și otrăvesc bărbații, copii crescuți printre scandaluri și bătaii crunte. Aceasta e morală pe care o credeți amenințată de dragostea liberă. Astăzi lumea este un bordel, deoarece femeile sunt constrânse să se prostitueze de foame; iar căsătoria e făcută pentru un simplu calcul al intereselor economice și pe toată durata ei, dragostea ori nu e deloc, ori e doar un simplu accesoriu.

Asigurați tuturor mijloacele de a trăi convenabil și independent, dați femeii libertatea completă de a dispune de persoana sa, distrugeți prejudecățile religioase și de orice tip, care leagă oamenii prin convenții, care perpetuează și sunt derivate din sclavie; iar uniunile sexuale vor fi făcute din dragoste și nu vor dura mai mult decât dragostea însăși, ce vor produce doar fericirea indivizilor și binele speciei.

AMBROGIO: Dar, într-un final, sunteți partizanul uniunilor temporare sau definitive? Vreți cupluri separate sau multiplicitatea și varietatea relațiilor sexuale?

GIORGIO: Noi vrem libertatea.

Iar până acum, relațiile sexuale au avut de suferit mult; din cauza presiunii violente și a brutalității, a necesităților economice, a prejudecăților religioase, a prescripțiilor legale, astfel încât nu e posibil a deduce felul relațiilor sexuale care corespund cel mai bine bunăstării fizice și morale a indivizilor și speciei.

Dar cu siguranță, odată eliminate convențiile care astăzi reduc relațiile dintre bărbat și femeie în relații artificiale și forțate, se va constitui o morală și o igienă sexuală care vor fi respectate, nu prin lege — ci din convingerea fondată pe experiență, ca acestea să satisfacă binele propriu și al speciei. Dar aceasta nu poate fi decât un efect al libertății.

AMBROGIO: Și copiii?

GIORGIO: Înțelegeți că odată admisă proprietatea comună și stabilite pe bazele solide morale și materiale principiul solidarității sociale, întreținerea și educația copiilor este datoria și grija comunității, în interesul tuturor.

Probabil toți bărbații și toate femeile vor iubi toți copiii. Iar dacă părinții vor avea o afecțiune specială pentru copiii născuți de ei, de care eu sunt sigur, nu vor putea decât să se bucure, știind că viitorul le este asigurat; iar la întreținerea și educația lor participă întreaga societate.

AMBROGIO: Dar respectați măcar dreptul părinților asupra copiilor lor?

GIORGIO: Dreptul asupra copiilor nu înseamnă altceva decât datorii către ei. A avea mult drept asupra copiilor înseamnă a avea mai multe datorii în îngrijirea lor. Cine îi iubește mai mult se va ocupa de ei mai mult și cum în general părinții își iubesc mai mult ca oricine proprii copii este dreptul acestora de a se îngriji de nevoile lor. Iar dacă ar exista vreun părinte denaturat, ce și-ar iubi prea puțin copiii și nu ar avea grijă de ei, nici asta nu ar fi o problemă, acesta se va bucura că există alte persoane care se pot ocupa de ei.

Dar dacă prin dreptul părinților asupra copiilor, dumneavoastră înțelegeți dreptul de a-i maltrata, de a-i corupe, de a-i exploata; atunci, cu siguranță și în mod absolut neg acest drept, și cred că nici o societate care e demnă de numele său nu l-ar recunoaște.

AMBROGIO: Dar nu vă gândiți că această încredințare a responsabilității întreținerii copiilor, colectivității, ar provoca o astfel de creștere a numărului populației, încât n-ar mai fi de trăit pentru toți?

GIORGIO: Eu v-am spus și altădată că e absurd să pretindeți că mizeria actuală depinde de numărul excesiv al populației. Iar dacă această problemă în viitor ar deveni cu adevărat îngrijorătoare, cred că oamenii emancipați și instruiți se vor gândi și când vor considera necesar, vor limita multiplicarea rapidă a speciei. Dar e de adăugat că oamenii se vor gândi și vor lua în serios această problemă, doar după ce vor fi eliminate privilegiile, lăcomia acaparatoare de bunuri și pământuri, obstacolele puse producției de către patroni și toate celelalte cauze sociale ce creează mizeria; când necesitatea de a proporționa numărul celor ce trăiesc la posibilitatea producției dar și a spațiilor existente, vor fi pentru toți clare și evidente.

AMBROGIO: Dar dacă oamenii nu vor vrea să se gândească?

GIORGIO: Atunci va fi cu atât mai rău pentru ei!

Dumneavoastră nu vreți să înțelegeți, că nu există nici o providență divină sau naturală, care să se îngrijească de binele oamenilor. De binele lor, oamenii trebuie să aibă grijă singuri pentru a și-l procura; făcând ceea ce consideră necesar pentru a atinge scopul.

Voi spuneți mereu: dar dacă nu vor vrea? În acest caz nu vor obține nimic și vor rămâne mereu în voia forțelor care îi înconjoară.

Așa cum astăzi nu știu ce să facă pentru a fi liberi, sau dacă știu, nu vor să facă ceea ce trebuie pentru a se elibera. Și pentru asta rămân sclavi. Dar noi sperăm că mai curând decât vom putea crede, oamenii vor ști și vor vrea.

Și atunci vor fi liberi.

XII

AMBROGIO: Dumneavoastră concluzionați data trecută că totul depinde de voință. Spuneați că dacă oamenii vor vrea să fie liberi, dacă vor vrea să facă ceea ce e necesar pentru a trăi într-o societate egalitară, totul va fi bine — dacă nu, cu atât mai rău pentru ei. Și ar fi bine dacă toți ar vrea același lucru; dar dacă unii vor să trăiască în anarhie iar alții preferă tutela unui guvern, dacă unii sunt dispuși să ia în considerare nevoile colectivității și alții vor doar să se bucure de beneficiile ce derivă din viața socială și vor să facă totul în felul lor, fără a se preocupa de pagubele ce le pot crea celorlalți, ce veți face dacă nu există un guvern care să determine și să impună îndatoririle sociale?

GIORGIO: Dacă există un guvern, triumfă voința guvernanților și a partidelor lor; se rezolvă doar interesele acestora, iar problema de a satisface voința tuturor nu este rezolvată. Din contră, dificultățile se agravează. Frațiunea ce guvernează nu numai că ignoră sau poate violează voința celorlalți cu mijloace proprii, dar dispune pentru a se impune de forța tuturor. Este cazul societății actuale, în care clasa muncitoare furnizează guvernului soldați și bogății, care servesc la a-i ține în sclavie pe muncitori.

Cred că v-am mai spus deja: noi vrem o societate în care fiecare să aibă mijloacele necesare pentru a trăi așa cum crede; dar nimeni nu o să-i poată constrânge pe ceilalți să muncească pentru el, nimeni nu o să poată să oblige pe cineva să se supună voinței sale. Actualizăm aceste două principii: libertate pentru toți și mijloace de producție pentru toți, restul va deriva în mod natural prin forța circumstanțelor; iar noua societate se va organiza așa cum îi va conveni mai bine în interesul tuturor.

AMBROGIO: Și dacă cineva va vrea să se impună cu forța?

GIORGIO: Atunci acesta ar fi guvernul, sau aceia ce aspiră să governeze; iar noi îl vom combate cu forța. Este clar că dacă azi vrem să facem revoluția împotriva guvernului, nu va fi pentru a ne supune mâine la noii opresori. Dacă acesta ar învinge, revoluția ar fi pierdută și ar fi nevoie să o refacem.

AMBROGIO: Dar în fine, ați admite principiile morale, superioare voinței și capriciilor omenești, la care toți să fie obligați să se uniformizeze, cel puțin moral?

GIORGIO: Ce mai vrea să fie și această morală superioară voinței oamenilor? De cine este prescrisă, de unde derivă?

Morala se schimbă de la o epocă la alta, în funcție de țări, clase, circumstanțe. Ea exprimă ceea ce oamenii, într-un anumit moment și în anumite circumstanțe, consideră că este conduita cea mai bună.

Pentru voi morala impune respectul legii, adică supunerea în fața privilegiilor de care se bucură clasa voastră; pentru noi aceasta cere revolta împotriva opresiunii și căutarea binelui pentru toți. Pentru noi toate prescrierile morale se rezumă la dragostea dintre oameni.

AMBROGIO: Și delincvenții, veți respecta libertatea lor?

GIORGIO: Pentru noi, delincvența înseamnă violarea libertății altora. Când delincvenții sunt mulți și puternici și au organizat în mod stabil dominația lor, cum este cazul astăzi al patronilor și guvernanților, este necesară o revoluție pentru a ne elibera.

Când în schimb, delincvența este redusă la cazuri individuale, de inadaptare sau de boală, vom încerca să descoperim cauzele și să aducem remediile necesare.

AMBROGIO: Dar între timp? Veți avea nevoie de o poliție, de un cod penal, de magistratură.

GIORGIO: Și deci, ați spune dumneavoastră, reconstituirea unui guvern, reîntoarcerea la stadiul de opresiune în care trăim astăzi.

De fapt, răul major al delictului nu este atât faptul în sine al violării drepturilor individului, cât pericolul ca acesta să fie folosit drept ocazie și pretext pentru constituirea unei autorități; care sub aparența apărării societății, de fapt o supune și o oprește.

Noi știm deja la ce folosește poliția și magistratura, că sunt cauza și nu remediul nenumăratelor delictive.

Este nevoie deci să încercăm să distrugem delictul, eliminând cauzele. Colectivitățile direct interesate ar trebui să se gândească să pună pe delincvenți în imposibilitatea de a fi dăunători, fără a delega nimănui funcția specifică de persecutor al delincventului.

Știți povestea calului care i-a cerut protecție omului și s-a lăsat încălecat?

AMBROGIO: Bine, mie îmi este indiferent, oricum am ajuns să discut doar pentru a mă informa.

O altă problemă, observând că în societatea voastră toți sunt social egali, toți au dreptul la aceleași mijloace de educație și dezvoltare, toți au deplină libertate de a-și alege propria viață; cum o să vă îngrijiți de muncile necesare? Sunt munci plăcute și munci chinuitoare, munci sănătoase și munci nesănătoase. Natural, fiecare va alege muncile mai bune; dar cine le va face pe celelalte, care deseori sunt cele mai necesare?

Apoi există o mare diferență între munca intelectuală și munca fizică. Nu vi se pare că toți ar vrea să fie dotați, să fie poeți și nimeni nu ar vrea să cultive pământul?

GIORGIO: Dumneavoastră vă închipuiți societatea viitoare, societatea egalității, a libertății și mai presus de toate a solidarității și a liberului acord, presupunând totodată că vor continua să rămână aceleași condiții morale și materiale de azi. Este normal să vi se pară și să fie imposibil.

Când toți vor avea mijloacele, când toți vor ajunge la maximul de dezvoltare materială și intelectuală permis de capacitățile lor naturale, cu toții se vor bucura de activitatea intelectuală și de munca fizică productivă, iar mintea și corpul se vor dezvolta în armonie. Toți vor fi oameni de știință și toți vor fi muncitori, în funcție de capacitățile și înclinațiile individuale.

Ce se va întâmpla atunci?

Imaginați-vă câteva mii de ingineri, medici, scriitori, artiști, transportați pe o insulă fertilă cu uneltele necesare.

Credeți dumneavoastră că vor accepta să moară de foame decât să muncească cu mâinile lor, sau că s-ar omorî între ei decât să se pună de acord și să împartă munca după înclinațiile și capacitățile fiecăruia? Dacă ar exista munci care să nu placă nimănui, le-ar face toți pe rând și cu toții ar căuta mijloacele prin care muncile nesănătoase și dure să fie plăcute și sănătoase.

AMBROGIO: Ajunge, eu aș avea mii de întrebări să vă pun, dar dumneavoastră călătoriți în plină utopie și găsiți prin imaginație modul de a rezolva toate problemele. Aș prefera să-mi vorbiți puțin despre căile și mijloacele pe care le propuneți pentru a vă realiza visele.

GIORGIO: Cu multă plăcere, mai ales că problema urgentă este: ce trebuie făcut azi și în viitorul apropiat.

Dar vom discuta data viitoare.

XIII

AMBROGIO: Așadar, astă seară ne vorbiți despre mijloacele prin care vă propuneți să atingeți idealul dumneavoastră: anarhia.

Deja îmi imaginez. Vor fi bombe, masacre, împușcături, după care, jafuri, incendii și alte „bucurii” asemănătoare.

GIORGIO: Dumneavoastră, domnul meu drag, ați greșit pur și simplu adresa; ați crezut că vorbiți cu un ofițer, precum cei care comandă soldații europeni când sunt trimiși să „civilizeze” Africa sau Asia, oricând se civilizează între ei în Europa.

Eu nu sunt un ofițer, vă rog să mă credeți.

CESARE: Eu cred, domnule magistrat, că prietenul nostru, care ne-a demonstrat că este un tânăr cu rațiune chiar dacă visează mult, așteaptă triumful ideii sale prin evoluția naturală a societății, prin propagarea învățământului, prin progresul științei și dezvoltarea producției.

Și în asta nu e nimic rău.

Dacă Anarhia va trebui să vină, va veni; e inutil să ne pierdem vremea pentru a evita inevitabilul. După care... e un lucru atât de departe! Să trăim în pace.

GIORGIO: Da, nu aveți nici un motiv pentru care să vi se mărească ficatul!

Dar nu este așa, domnule Cesare, eu nu mă bazez pe evoluție, nici pe știință. Ar fi prea mult de așteptat! Și nu e nimic mai rău, decât să aștepti zadarnic!

Evoluția umanității merge în sensul în care o împinge voința oamenilor, nu există nicio lege naturală pentru care evoluția, în mod fatal, să pună capăt libertății; mai degrabă divizarea societății în două tabere, aș putea spune chiar în două rase: în cea a dominanților și cea a dominaților. După care statutul social de „dominat”, odată ce există, tinde să se mențină la nesfârșit, dacă dominatorii nu întâlnesc o opoziție conștientă, activă, agresivă, din partea dominaților. Factorii de dizolvare și de moarte spontană

care există în fiecare regim, chiar dacă nu-și găsesc o compensație și un antidot în alți factori de recompunere și de viață, pot fi oricum neutralizați de „arta” acelor care dispun de forță socială și posibilitatea de a o dirija.

Pot să vă demonstrez cum burghezia ascunde acele tendințe naturale, de la care unii socialiști așteptau „schimbarea” în scurt timp.

Știința e o armă puternică, ce poate fi folosită atât pentru bine cât și pentru rău. Și cum în condițiile actuale, de inegalitate, aceasta e mai accesibilă privilegiaților decât oprimaților, e mai utilă celor dintâi. La fel cum sunt și instituțiile, ce sunt aproape inutile și inaccesibile maselor dezmoștenite, care pot fi dirijate în sensul dorit de „educatori”, sau bine zis de cei care îi plătesc pe aceștia.

AMBROGIO: Atunci nu rămâne decât violența!

GIORGIO: Adică revoluția!

AMBROGIO: Revoluția violentă, revoluția armată?

GIORGIO: Exact!

AMBROGIO: Bombele!

GIORGIO: Să o lăsăm baltă, domnule magistrat. Îmi pare rău că trebuie să vă repet că aici nu suntem la tribunal și eu deocamdată nu sunt acuzatul căruia trebuie să-i scoateți din gură un cuvânt imprudent.

Revoluția va fi violentă, pentru că voi, clasă dominantă, vă mențineți la putere prin violență, și nu dați dovadă că ați fi dispuși să cedați în mod pașnic. Și deci vor fi împușcături și bombe ce vor arunca în aer de la distanță depozitele voastre de explozibil și munițiile din cartușierele soldaților voștri... va fi tot ce va putea fi. Acestea sunt probleme tehnice de care se vor ocupa tehnicienii, dacă nu vă deranjează.

Ce pot să vă asigur, e că pentru noi violența ne este impusă de violența voastră; pe cât va depinde de noi, nu va depăși limitele necesității de luptă, adică va fi determinată de rezistența pe care o veți opune. Tot ce se va întâmpla mai rău, va fi din cauza educației voastre sângeroase pe care prin exemplul vostru o dați poporului.

CEZARE: Dar cum faceți această revoluție, dacă voi sunteți doar patru pisici?

GIORGIO: E posibil să fim doar patru pisici, dacă pe dumneavoastră vă bucură acest gând, eu nu vreau să vă stric o așa dulce iluzie. Asta înseamnă că ne vom strădui să devenim opt și apoi șaisprezece...

Desigur, sarcina noastră, când nu se va putea face mai mult, e aceea de a face propagandă pentru a reuni o minoritate de oameni conștienți, care să știe ce au de făcut și sunt decisi să o facă. Sarcina noastră e să-i pregătim pe oameni, cât mai mulți posibil; pentru a acționa în direcția dorită, atunci când va veni ocazia. Iar prin direcția dorită înțelegem: exproprierea actualilor deținători de bogății, distrugerea autorității, împiedicarea construirii de noi privilegii și noi forme de guvernare și reorganizarea directă de către muncitori a producției, distribuției și întregii vieți sociale.

CEZARE: Și dacă ocazia nu va veni?

GIORGIO: Atunci o vom face să vină.

PROSPERO: Câte iluzii vă faceți, tânăr drag! Credeți că suntem încă în epoca pietrei? Cu armele și cu tehnica modernă, o să fiți masacrați înainte de a vă mișca.

GIORGIO: Nu este chiar așa. La armele și tehnica nouă, se pot opune arme și tehnici adecvate, și în cele din urmă, armele sunt în mâinile fiilor acestui popor, îi constrângeți pe toți la serviciul militar, ne învățați pe toți folosirea armelor.

Nici nu vă puteți imagina în realitate cât veți fi de neputincioși în ziua în care un număr suficient de rebeli se va revolta.

Suntem noi, proletarii — clasă oprimată, suntem electricieni, suntem cei care conducem locomotivele, cei ce producem explozibilul, cei care forăm în mină, cei care construim mașini și avioane; noi suntem soldații... suntem chiar noi aceia care din păcate, vă apărăm de noi înșine. Voi nu trăiți decât prin voința inconștientă a victimelor voastre, dar fiți atenți la trezirea conștiinței!

Apoi, știți, între noi, anarhiștii, fiecare face ce vrea; iar poliția voastră e obișnuită să se uite peste tot, numai acolo unde sunt pericole reale — nu.

Dar eu nu am intenția să vă fac un curs de tactică insurecționalistă. Țasta e un lucru ce nu vă privește. Bună seara.

XIV

VINCENZO (tânăr republican): Permiteți-mi să intervin în conversație, pentru a face anumite observații și pentru a pune anumite întrebări. Prietenul nostru Giorgio vorbește despre anarhism, dar spune că anarhia trebuie să vină în mod liber, prin voința poporului, fără constrângeri. Și mai spune că pentru ca voința poporului să fie liberă, e nevoie să fie doborât prin insurecție regimul monarhist și militarist care azi falsifică și sufocă această voință. Asta este ceea ce vor republicanii, cel puțin aceia revoluționari. Așadar, de ce nu vă declarați dumneavoastră republican?

În republică poporul e suveran, se face ceea ce vrea poporul, iar dacă poporul vrea Anarhia — se va face Anarhia.

GIORGIO: Sincer, eu cred că am spus mereu voința oamenilor și nu voința poporului, iar dacă am folosit acest termen e un mod de a zice, e o inexactitate de limbaj, dar care este corectată de întregul meu discurs.

VINCENZO: Dar cum, este o chestiune de cuvinte?! Poporul nu e compus din oameni?

GIORGIO: Nu e o chestiune de cuvinte. E o problemă de substanță. Toată diferența este între democrație, care semnifică guvernul poporului, și anarhie, care înseamnă fără guvern, libertatea tuturor și a fiecăruia.

Poporul e compus desigur, din oameni, adică din unități conștiente, interdependente; dar care au fiecare o sensibilitate proprie, interese, pasiuni și voințe particulare care în funcție de situație se unesc sau se neutralizează reciproc. Vorbiți de „voința tuturor”, „voința poporului”; dar în realitate este vorba despre voința dominatorilor, un hibrid produs de calcule numerice, ce nu răspunde în mod exact voinței nimănui și nu satisface pe nimeni.

Deja prin declarația însăși a democraților, adică a republicanilor (unicii adevărați democrați) așa-zisul guvern al poporului, nu e decât guvernul majorității, care își exprimă și realizează voința, cu ajutorul reprezentanților săi. Așadar, suveranitatea minorității este un drept doar cu numele, care nu se traduce în practică. Și luați aminte, că această minoritate, în afară de a fi mereu partea cea mai progresistă a populației, poate deveni chiar majoritatea numerică, atunci când mai multe fracțiuni discordante se află în fața unei minorități compacte, unite de interese sau idei ori supusă sub conducerea unui om.

Dar acea parte care reușește să facă în așa fel încât să triumfe proprii candidați și deci ajunge în numele majorității să guverneze, va fi ea guvernată în realitate după propria voință? Funcționarea

regimului parlamentar face ca reprezentantul unei unități din corpul electoral să nu fie decât unul printre mulți, să conteze cât unul într-o mie în elaborarea legilor, care ar trebui să fie în ultima analiză, expresia voinței majorității alegătorilor.

Și acum, să lăsăm deoparte ipoteza că regimul republican poate realiza voința tuturor și spuneți-mi care este voința dumneavoastră, cum ați vrea dumneavoastră să fie republica; care sunt instituțiile sociale pe care aceasta ar trebui să le reactualizeze?

VINCENZO: Dar e clar.

Ceea ce eu vreau, e ceea ce toți republicanii adevărați vor, justiția socială, emanciparea muncitorilor, egalitate, libertate și fraternitate.

O VOCE: Cum e în Franța, în Elveția și în America!

VINCENZO: Acelea nu sunt adevărate republici. Dumneavoastră trebuie să criticați republica adevărată și nu guvernele, burgeze, militariste, clericale, care în diferitele părți ale lumii pretind numele de republica. Astfel și eu pentru a combate socialismul și anarhia aș putea să vă citez mulți care își zic socialiști și anarhiști care sunt cu totul altceva.

GIORGIO: Bine! Dar de ce oare republicile existente nu sunt adevărate republici, de ce toate sau aproape toate partidele, care pornesc de la același ideal al egalității, libertății și fraternității, aș putea spune al vostru cât și al nostru, sunt și devin din ce în ce mai mult, regimuri de privilegiu, în care muncitorii sunt tot mai exploatați și capitaliștii tot mai puternici, poporul tot mai oprimat și guvernul tot mai dominant la fel de mult ca și în regimul monarhic?

Instituțiile politice, organele organizatoare ale societății, drepturile recunoscute individului și colectivității de constituție sunt acelea ale republicii voastre.

De ce oare consecințele au fost atât de negative și de ce oare ar fi diferite când republica va fi făcută de voi?

VINCENZO: De ce ... De ce...

GIORGIO: De ce, am să vă spun eu: pentru că în aceste republici condițiile economice ale poporului rămân în substanță neschimbate, rămâne netulburată diviziunea socială între clasa proprietarilor și clasa proletarilor; și deci dominația rămâne în mâinile acelor care dețin monopolul mijloacelor de producție și țin masele aservite intereselor lor. Natural, clasa privilegiată s-a străduit să-și consolideze poziția, ce i-a fost zguduită de cutremurul revoluționar din care republica s-a născut, făcând astfel ca lucrurile să devină curând ca înainte, mai puțin acele diferențe, acele progrese care nu depind de forma guvernului, și care sunt realizate de creșterea conștiinței muncitorilor și de creșterea încrederii în propriile forțe pe care masele o capătă atunci când reușesc să doboare un guvern.

VINCENZO: Dar noi recunoaștem toată importanța problemei economice. Noi stabilim o taxă progresivă, care va face să cadă pe umerii bogaților, cea mai mare parte a sarcinilor publice; noi abolim taxele vamale protective, punem taxă pe terenurile necultivate, stabilim un salariu minim și un nivel maxim pentru prețuri. Vom face legi care să protejeze muncitorii...

GIORGIO: Dacă veți face toate acestea, capitaliștii vor găsi un nou mod de a le face inutile și de a le întoarce în favoarea lor.

VINCENZO: Atunci îi vom expropria fără nicio despăgubire și vom face comunismul. Sunteți mulțumit?

GIORGIO: Nu, nu... comunismul făcut din voința guvernului și nu direct, din voința grupurilor de muncitori, nu îmi este absolut deloc drag. Dacă ar fi posibil, ar fi cea mai sufocantă tiranie la care societatea ar putea fi supusă.

Dumneavoastră spuneți: noi vom face asta, o vom face pe cealaltă, ca și cum pentru faptul că voi sunteți republicanii cei dintâi, atunci când va fi proclamată republica, guvernul veți fi voi.

Apoi republica așa cum voi o numiți e regimul suveranității populare, suveranitate care este exprimată cu ajutorul votului universal, guvernul republican va fi compus astfel de către oameni aleși prin vot.

Dar pentru că voi nu ați distrus prin însăși actul revoluției puterea capitaliștilor, prin exproprierea revoluționară, primul parlament republican va fi acela pe care îl vor capitaliștii și dacă nu primul ce ar putea încă să resimtă cutremurul revoluționar, cu siguranță următoarele vor fi acelea dorite de capitaliști și vor distruge toate acele lucruri bune pe care revoluția prin aventură a putut să le realizeze.

VINCENZO: Dar atunci, pentru că anarhia nu e posibilă azi, trebuie să suportăm liniștiți monarhia cine știe cât timp?

GIORGIO: Nicidecum. Puteți conta pe participarea noastră, cum noi o s-o cerem pe a voastră, bineînțeles dacă circumstanțele vor deveni propice pentru o mișcare insurecționistă. E clar că sensul pe care noi ne vom strădui să îl dăm acestei mișcări va fi mult mai amplu decât acela pe care o să-l vreți voi, dar asta nu împiedică interesul comun de a zdruncina jugul care azi ne oprește. Ce va fi după, vom vedea.

Între timp să facem propagandă și să încercăm să pregătim masele pentru ca viitoarea mișcare revoluționară să determine cea mai profundă transformare socială posibilă, care va lăsa larg deschisă calea spre progrese ulterioare.

XV

CESARE: Să reluăm obișnuita noastră discuție. Mi se pare că lucrul cel mai urgent de care sunteți interesat, este insurecția. Și eu admit, chiar dacă acest lucru pare dificil, că voi veți reuși să-l faceți și să învingeți într-o bună zi. În substanță, guvernele se bazează pe bani și pe soldați recrutați forțat, ce sunt o armă nesigură. Mai mult, în fața unei revolte generale a poporului, soldații, din popor și ei, nu rezistă mult, odată rupt farmecul fricii și disciplinei aceștia ori s-ar risipi ori s-ar alătura poporului.

Așadar înțeleg, că prin mai multă propagandă printre muncitori, soldați sau printre tinerii care mâine vor deveni soldați, puteți să ajungeți în gradul de a putea profita de o ocazie propice: criza economică, războiul nefericit, greva generală, foametea — pentru a răsturna guvernul.

Dar apoi?

O să-mi spuneți: că poporul va face totul singur, va organiza etc. Dar asta sunt doar cuvinte. Ceea ce probabil va urma, după perioada mai lungă sau mai scurtă de dezordine, de disperare și poate chiar de măceluri e un nou guvern, care va prelua locul celui alt și va restabili ordinea, totul va continua ca și înainte.

Așadar ce sens are să se facă atâta risipă de forțe?

GIORGIO: Chiar dacă ar fi să se întâmple cum dumneavoastră spuneți, asta nu înseamnă că insurecția ar fi fost inutilă, pentru că după o revoluție, lucrurile nu se mai pot întoarce niciodată cum au fost înainte. Asta pentru faptul că poporul a gustat o perioadă de libertate și totodată a experimentat forța sa și nu e ușor a-l face să accepte încă odată condițiile de dinainte. Noul guvern, va simți că nu este în siguranță la putere dacă nu va da anumite satisfaceri și astfel își va justifica ascensiunea luându-și titlul de interpret și continuator al revoluției.

Guvern care în realitate va avea scopul de a împiedica revoluția să meargă mai departe, restrângând-o și denaturând-o, pentru a domina cuceririle acesteia, dar nu va reuși niciodată să restabilească lucrurile la stadiul de dinainte.

Este ceea ce s-a întâmplat cu toate revoluțiile trecute. Dar noi avem toate motivele de a spera că în următoarea revoluția se va realiza mai mult.

CESARE: Și de ce?

GIORGIO: Pentru că în revoluțiile trecute, toți revoluționarii voiau să transforme societatea cu ajutorul legilor și voiau un guvern care să le impună. Era deci obligatoriu să se formeze un nou guvern. Iar acesta era normal să dorească în primul rând să guverneze, adică să-și consolideze puterea; să formeze în jurul său un partid și o clasă privilegiată cointeresată de permanența la putere.

Dar acum a apărut în istorie un nou fapt — anarhiștii. Acum sunt revoluționari care vor să facă revoluția cu scopuri clare: anti-guvernamentale, și deci constituirea unui nou guvern va găsi un obstacol nemaîntâlnit în trecut.

În plus revoluționarii din trecut, vrând să facă transformarea socială prin intermediul legii, priveau masele doar ca o participare materială pe care acestea o puteau da fără a se preocupa să le creeze o conștiință pentru a ști ce vor și pentru a-și realiza aspirațiile. Și, deci poporul bun doar pentru a distruge, după aceea cerea, el însuși un guvern pentru reorganizarea vieții sociale.

În schimb noi urmărim prin propaganda noastră ca organizațiile muncitorești să constituie o minoritate conștientă, care să știe ce vrea să facă și care împreună cu masele să poată prevedea necesitățile imediate, să ia acele inițiative care înainte le așteptau de la guvern.

CESARE: Sună bine, dar cum, că voi sunteți doar o minoritate și probabil în multe părți ale țării nu aveți nicio influență, un guvern se va constitui oricum și va trebui să-l suportați.

GIORGIO: Că un guvern va reuși să se constituie e destul de posibil, dar că noi va trebui să-l suportăm rămâne de văzut.

Rețineți, în revoluțiile trecute, se urmărea întâi de toate, crearea noului guvern și de la acest guvern se aștepta o nouă orânduire. Între timp, lucrurile rămăneau în substanță aceleași; mai mult, condițiile economice ale maselor deveneau și mai grave, prin oprirea industriei și comerțului. Așadar intervenia oboseala, graba de a se sfârși totul mai repede și ostilitatea oamenilor împotriva celor ce voiau să prelungească starea de insurecție. Și astfel se întâmpla ca oricine se dovedește capabil de a restabili ordinea, fie doar un soldat norocos, un politician abil și îndrăzneț, sau poate chiar suveranul care înainte fusese gonit, să fie întâmpinat cu aplauzele populare, ca un pacificator și eliberator.

Noi, în schimb, înțelegem revoluția într-un mod diferit. Noi vrem ca transformarea socială spre care țintește revoluția să se realizeze chiar din primul act insurecțional. Vrem ca poporul să intre imediat în posesia bogățiilor existente, palatele să fie declarate domeniu public, toată populația să aibă locuințe cât mai bune posibil, vrem ca toate produsele alimentare disponibile să fie puse sub control public și distribuite egal pentru toți, vrem ca agricultorii să-și însușească pământurile necultivate și cele ale foștilor proprietari, convingându-se de faptul că acestea aparțin aceluia ce le lucrează, vrem ca muncitorii să se sustragă directivelor patronilor și să continue producția pe contul lor și al publicului. Vrem să se stabilească imediat relații de schimb între diferitele asociații de producători, în același timp vrem să se ardă și să se distrugă toate titlurile și toate semnele materiale ale proprietății private și ale dominației statale. Vrem, ce să mai, ca din primul moment să se simtă beneficiile revoluției și să fie imposibilă restabilirea vechii ordini.

CESARE: Și vi se pare că toate astea sunt atât de ușor de făcut?

GIORGIO: Nu, știu destul de bine toate dificultățile pe care le vom întâlni, prevăd că acest program al nostru nu se va aplica imediat peste tot și că acolo unde se va aplica va da naștere la mii de neînțelegeri

și erori. Dar simplul fapt că sunt oamenii cei ce vor să-l aplice și că încearcă să-l aplice oriunde e posibil, e deja o garanție că niciodată revoluția nu va mai fi o simplă transformare politică, ci va aduce o schimbare profundă vieții sociale.

În rest ceva asemănător, în proporții relativ mici, a fost făcut de către burghezie în Marea Revoluție franceză la sfârșitul secolului XVIII, unde anticul regim nu a mai reușit să se restabilească.

CESARE: Dar dacă în ciuda tuturor intențiilor voastre, bune sau rele, un guvern totuși se constituie, toate proiectele voastre se vor risipi în vant și va trebui să vă supuneți și voi legilor, ca și ceilalți.

GIORGIO: De ce?

Că un guvern sau guverne se vor constitui este desigur destul de probabil. Sunt multe persoane care vor să comande și multe altele ce sunt dispuse să se supună!

Dar că acest guvern să se poată impune, să fie acceptat și să devină un guvern recunoscut e destul de dificil, dacă în țară sunt suficienți revoluționari care au știut să-i informeze pe oameni pentru a putea împiedica ca un nou guvern să-și găsească modul de a deveni stabil și puternic.

Un guvern are nevoie de soldați, iar noi o să facem tot posibilul ca acesta să nu aibă acești soldați; are nevoie de bani și noi ne vom asigura că nimeni nu mai plătește impozitele și că nimeni nu va mai face împrumuturi.

Sunt comune și poate regiuni întregi, unde revoluționarii sunt îndeajuns de numeroși, iar muncitorii destul de pregătiți pentru a se proclama autonomi și a se îngriji ei înșiși de munca lor, refuzând să recunoască guvernul și să-i primească reprezentanții.

Astfel de regiuni sau comune vor fi centre de radiație revoluționară, în fața căror orice guvern va fi impotent dacă se va acționa rapid și nu i se va lasă timp să se înarmeze și să se consolideze.

CESARE: Dar asta e război civil!

GIORGIO: Da, s-ar putea. Noi suntem pentru pace; dar nu vom sacrifica revoluția pentru dorința de pace. Nu o vom sacrifica, pentru că numai prin revoluție se va ajunge la o pace adevărată și permanentă.

XVI

PIPO (veteran, mutilat în război): Eu nu mai pot accepta, permiteți să vă spun că sunt uimit, chiar indignat văzând cum voi chiar dacă sunteți de opinii diferite, cu toții ignorați chestiunea esențială: aceea a patriei, aceea de a asigura măreția și gloria Italiei noastre.

PROSPERO, CESARE, VINCENZO și toți cei prezenți mai puțin GIORGIO și LUIGI (un tânăr socialist) aclamă zgomotos dragostea lor pentru Italia și AMBROGIO vorbește în numele tuturor: Noi, în conversațiile noastre nu am vorbit de Italia, așa cum nu am vorbit despre mamele noastre. Nu e necesar să vorbim despre ceva ce se subînțelege, despre ceea ce e superior oricărei opinii, oricărei discuții. Vă rog să nu puneți la îndoială patriotismul nostru, nici măcar cel al lui Giorgio.

GIORGIO: Ba nu, patriotismul meu puteți foarte bine să-l puneți la îndoială, pentru că eu nu sunt patriot.

PIPPO: Îmi imaginam deja, voi sunteți din acei care strigă „Jos Italia” și ați vrea să vedeți țară noastră umilită, învinsă și dominată de străini.

GIORGIO: Nu e deloc așa. Acestea sunt, ca de obicei, calomniile, prin care se încearcă dezinformarea oamenilor, pentru a-i pune împotriva noastră. Nu exclud că sunt persoane ce cred într-adevăr aceste minciuni, dar asta este codul ignoranței și al neînțelegerii.

Noi nu vrem nici un fel de dominație, și nu dorim ca Italia să fie dominată de alte țări și nu vrem nici ca Italia să domine pe altele.

Noi considerăm patria noastră — lumea întreaga și frații noștri — toți oamenii; ar fi pur și simplu absurd să vrem umiliția țării în care trăim împreună cu cei dragi și a cărei limbă o vorbim cel mai bine, țară care ne dă cel mai mult și unde ne împărtășim munca, ideile și afecțiunile.

AMBROGIO: Dar această țară e patria pe care voi continuați să o blestemați.

GIORGIO: Noi nu blestemăm patria, nici o patrie. Noi blestemăm patriotismul, acela pe care voi îl numiți patriotism, mândria națională, predicarea urii împotriva altor țări, pretext pentru azvârlirea popoarelor în războaie criminale, în serviciul jechoaselor interese capitaliste și pentru ambițiile exagerate ale politicianilor și suveranilor.

VINCENZO: Încet, încet.

Aveți dreptate dacă vorbiți de patriotismul multor capitaliști și multor monarhiști, pentru care dragostea de patrie e doar un pretext: și disprețuiesc și detest ca și dumneavoastră pe aceia care pentru patrie nu riscă nimic și care în numele patriei se îmbogățesc din sudoarea și din sângele muncitorilor, a oamenilor sinceri din toate clasele. Dar sunt și oameni care sunt patrioți adevărați care pentru patrie au sacrificat sau sunt gata să sacrifice totul: averi, libertate, viața.

Dumneavoastră știți că republicanii au fost dintotdeauna inspirați de cel mai înalt patriotism și au plătit mereu cu propria persoană.

GIORGIO: Eu îl admir mereu pe cel ce se sacrifică pentru ideile sale. Dar asta nu mă împiedică să recunosc că idealurile republicanilor și patrioților sinceri care cu siguranță se găsesc în toate partidele, sunt deja depășite și nu folosesc decât ca mijloc guvernelor și capitaliștilor pentru a masca cu motivul idealurilor obiectivele lor reale și de a atrage masele inconștiente și tineretul entuziast.

VINCENZO: Cum depășite? Dragostea pentru țară e un sentiment natural al sufletului uman și nu va fi depășit niciodată.

GIORGIO: Ceea ce voi numiți dragoste de țară, este atașamentul de țara unde aveți cele mai bune legături morale și o majoră siguranță a bunăstării materiale și este desigur natural și va dura mereu, sau cel puțin până când civilizația va progresa până în punctul în care fiecare om va găsi de fapt țara lui în orice parte a lumii. Dar asta nu are nimic în comun cu mitul patriei, ce vă face să considerați celelalte popoare inferioare, ce vă face să doriți dominarea voastră asupra celorlalți, ce vă împiedică să apreciați și să utilizați operele așa-zisilor străini; ce vrea ca muncitorii săi să fie mai înrudiți cu patronii lor și cu polițiștii autohtoni, decât cu muncitorii din alte țări cu care au interese și aspirații comune.

În rest sentimentul nostru internaționalist și cosmopolit, nu e decât dezvoltarea și continuarea progreselor deja realizate. Dumneavoastră vă puteți simți mai legat de satul vostru natal din nenumărate motive sentimentale și materiale, dar nu pentru asta vă simțiți sătean sau apartenent al unei regiuni, ci vă lăudați a fi italian, așadar ați pune binele general al Italiei deasupra intereselor locale și regionale. Dacă credeți că a fost un progres lărgirea patriei de la sat la națiune, de ce vă opriți aici și nu îmbrățișați lumea întreaga pentru o dragoste generală și o cooperare frățescă între toți oamenii?

Azi relațiile dintre țări, schimburile de materii prime, de produse agricole și industriale sunt de așa natură încât dacă o țară ar vrea să se izoleze de către celelalte, sau mai rău, să declare război celorlalte, s-ar condamna la o viață tristă și la un dezastru definitiv. Din fericire, abundă oamenii care pentru relațiile lor, pentru tipul de muncă și studiile pe care le au, pentru poziția economică pe care o dețin, se consideră și sunt într-adevăr cetățeni ai lumii.

Nu vedeți că tot ce e măreț și mai frumos în lume are un caracter mondial, supranațional. Știința e mondială, arta e mondială, religia e mondială chiar dacă în ciuda minciunilor sale, este oricum o mare

manifestare a spiritualității umane. Universale ar putea spune dl. Ambrogio că sunt dreptul și morala, după care fiecare încearcă să răspândească întregii specii umane fiecare concepție a sa. Orice nou adevăr descoperit în orice punct al lumii, orice nouă invenție, orice nou produs genial al creierului uman, trebuie sau ar trebui să servească întregii umanități.

Întorcându-ne la izolaționism, la rivalitate și ura între popoare, înrădăcinați într-un patriotism anti-uman, ar însemna să ne punem în afara marilor curente ale progresului ce conduc umanitatea spre un viitor de pace și fraternitate, ar însemna să ne punem în afara și împotriva civilizației.

CESARE: Voi vorbiți mereu de pace și de fraternitate, dar lăsați-mă să vă pun o întrebare practică: dacă de exemplu, germanii sau francezii ar veni la Milano, la Roma și chiar la Napoli să distrugă monumentele noastre artistice, să omoare și să oprime pe conaționali noștri — dumneavoastră ce ați face, ați fi bucuroși?

GIORGIO: Cum puteți să spuneți așa ceva? Aș fi desigur, îndurerat și aș face tot posibilul pentru a-i împiedica. Dar, aveți grijă, aș fi la fel de îndurerat și aș face tot ce aș putea pentru a-i împiedica pe italieni dacă s-ar duce să distrugă, să oprime, să omoare la Paris, la Viena, la Berlin, sau în Libia.

CESARE: Chiar la fel de îndurerat?

GIORGIO: În practică, poate nu. Mi-ar părea rău mai mult pentru răul făcut în Italia pentru că în Italia am mulți prieteni, sunt locurile din Italia pe care le cunosc mai mult și deci impresiile mele ar fi mai vii și mult mai intense. Dar asta nu înseamnă că răul făcut la Berlin e mai puțin grav decât răul făcut la Milano. Dacă mi-ar omori un frate sau un prieten aș suferi mai mult decât dacă ar omori un necunoscut, dar asta nu înseamnă că uciderea unei persoane necunoscute e mai puțin criminală decât uciderea unui prieten.

PIPPO: Sună bine, dar ce anume ați făcut pentru a împiedica o posibilă invazie a Germaniei la Milano?

GIORGIO: N-am făcut nimic, din contră, eu și camarazi mei am făcut tot posibilul pentru a sta în afara încăierării; dar asta pentru că nu am putut face ceva ce ar fi fost util și necesar.

PIPPO: Adică? Ce-ați vrea să ziceți?

GIORGIO: Situația e clară: noi eram într-o poziție delicată, aceea de a apăra interesele patronilor, ale opresorilor noștri și de a ucide frații noștri, muncitorii din alte țări, împinși la măcel de către patronii lor, la fel ca noi. Și deci am refuzat să servim ca instrument al acelor care sunt adevărații noștri inamici, adică patronii noștri.

Dacă ne-am fi eliberat mai întâi de către inamicii interni, atunci am fi avut patria noastră de apărut și nu aceea a patronilor noștri. Am fi întins mâna frățeste muncitorilor străini trimiși la lupta împotriva noastră și dacă aceștia nu ar fi înțeles și ar fi vrut să continue să-și servească proprii patroni împotriva noastră, ne-am fi apărat.

AMBROGIO: Dar dumneavoastră nu vă preocupați decât de interesele muncitorilor, de interesele clasei voastre, fără a înțelege că mai presus de clasă e națiunea. Sunt sentimente, tradiții, interese, ce unesc toți oamenii de aceeași nație, în ciuda tuturor diferențelor și antagonismelor de clasă.

Există orgoliul originii. Nu vă simțiți mândru de a fi italian, de a aparține țării ce a adus civilizația în lume și care se găsește în fruntea progresului? Cum oare nu ați simțit nevoia de a apăra civilizația latină împotriva barbariei teutonice?

GIORGIO: Vă rog să lăsăm de-o parte civilizația și barbarismul unei țări sau alteia. Eu aș putea să vă spun imediat că muncitorii nu știu să aprecieze această „civilizația latină” a voastră din vina voastră, a burgheziei, care i-a lăsat pe muncitori fără mijloacele de a se instrui. Cum puteți să pretindeți că unul să se poate interesa de un lucru pe care l-ați lăsat să-l ignore?

Dar să terminăm cu aceste minciuni, pe cine vreți să faceți să creadă că germanii sunt mai barbari decât alții, când din contră, acum câțiva ani, voi înșivă, admirați tot ce venea din Germania? Dacă mâine se vor schimba condițiile politice și interesele capitaliste vor fi orientate astfel, veți spune din nou că germanii fac parte din fruntea civilizației și că barbarii sunt englezii și francezii.

Dar ce importanță are asta? Dacă o țară se găsește înaintea alteia, are datoria de a propaga civilizația sa, de a ajuta frații rămași în urmă și nu trebuie să profite de superioritatea sa, pentru a oprima și exploata... asta și pentru faptul că orice abuz de putere duce la corupție și decadență.

AMBROGIO: Respectați măcar solidaritatea națională, care ar trebui să fie superioară oricărei competiții de clasă.

GIORGIO: Înțeleg. Este acea pretinsă solidaritate națională care pe voi vă interesează mai presus de orice, aceea pe care noi mai presus de orice vrem s-o combatem. Solidaritatea națională semnifică solidaritatea între capitaliști și muncitori, între opresori și oprimați; înseamnă resemnarea oprimaților la stadiul de exploatați.

Interesele muncitorilor sunt opuse celor ale patronilor, iar când datorită unor circumstanțe speciale în mod tranzitoriu aceștia devin solidari noi încercăm să creăm conflictul, văzând că emanciparea oamenilor și întregul progres viitor depind de lupta între muncitori și patroni care trebuie să ducă la dispariția completă a exploatării și a oprimării omului de către om.

Puteți încerca în continuare să înșelați muncitorii cu minciunile naționalismului, va fi inutil. Ei vor înțelege deja că frații lor sunt muncitorii din întreaga lume, iar dușmanii sunt capitaliștii și toate guvernele.

Și cu asta vă spun bună seara. Știu că nu i-am convins nici pe proprietarii și nici pe magistrați care m-au ascultat. Dar poate pentru Pippo, Vincenzo și Luigi care sunt proletari ca și mine, nu am vorbit în vânt.

XVII

LUIGI (socialist): Văzând că aici fiecare și-a spus deja opinia sa, permiteți-mi să o spun și eu pe a mea. Sunt aici pentru a-mi susține ideea și nu aș vrea să fiu expus la intoleranță combinată a burghezilor și anarhiștilor.

GIORGIO: Mă mir că spuneți asta. Dumneavoastră, tu mai bine spus, pentru că amândoi suntem muncitori și suntem sau ar trebui să ne considerăm prieteni și frați. Tu pari a considera anarhiști dușmani ai socialiștilor, în timp ce noi vă considerăm prieteni și colaboratori.

Mulți dintre voi au încercat și încearcă încă de a pune în opoziție socialismul cu anarhismul. Dar adevărul este că dacă socialismul înseamnă o societate sau o aspirație la o societate în care oamenii trăiesc ca frații, în care binele tuturor e condiția binelui fiecăruia, în care nimeni să nu fie sclav sau exploatat și fiecare să aibă mijloacele de a atinge maximul de dezvoltare posibilă și să se bucure în pace de toate beneficiile civilizației și ale muncii comune, atunci noi nu suntem doar socialiști dar avem dreptul de a ne considera socialiști cei mai radicali și cei mai consecvenți.

Și asta o știți și d. Ambrogio aici de față, care a trimis mulți dintre noi în pușcărie, că în Italia noi am fost primii care au introdus, au explicat și au propagat socialismul; iar dacă puțin după aceea am abandonat numele de socialiști pentru a ne numi în mod simplu anarhiști, a fost deoarece pe lângă noi

a apărut o altă școală, autoritară și parlamentară, ce a reușit să facă din socialism un hibrid care nu se poate împăca, nici cu idealurile și nici cu metodele noastre.

LUIGI: Defapt eu ți-am înțeles discursul și suntem desigur de acord în multe privințe, în special în critica împotriva capitalismului.

Dar nu putem fi de acord în toate, în primul rând pentru că anarhiștii nu cred decât în revoluție, renunță la mijloacele mai civilizate de luptă, care înlocuiesc metodele violente ce erau poate necesare altă dată. Apoi chiar dacă ar trebui să aibe loc o revoluție, va trebui ca aceasta să aducă la putere un nou guvern, pentru a pune lucrurile în ordine și a nu lăsa totul furiei maselor și liberului arbitru.

GIORGIO: Bine, să discutăm puțin. Crezi tu într-adevăr că se poate transforma radical societatea, se pot abolii privilegiile, (neînălăturând) guvernul, se poate expropria burghezia, fără a se folosi forța?

Sper că nu-ți faci iluzii că proprietarii și guvernele vor ceda fără să reziste și fără a folosi forța de care dispun. Întreabă-i pe acești domni aici de față și ai să vezi că dacă ar putea să o facă, s-ar scăpa cu multă plăcere de mine și de tine și cu mijloace mult mai neplăcute.

LUIGI: Nu, nu-mi fac asemenea iluzii. Dar azi, muncitorii au votul politic și administrativ, sunt marea majoritate a alegătorilor și dacă ei ar știi și ar vrea, pot fără prea multe chinuri să trimită la putere persoane în care au încredere, socialiști și dacă vrei chiar și anarhiști. Iar aceștia vor face legi bune, vor naționaliza pământurile și uzinele și vor instaura socialismul.

GIORGIO: Da, dacă muncitorii ar știi și ar vrea. Dacă aceștia ar fi atât de elevați, ar înțelege care sunt cauzele și remediile răului lor, iar dacă aceștia ar fi decizi să se emancipeze într-adevăr; atunci revoluția s-ar face cu puțină sau chiar fără violență, iar atunci muncitorii ar putea face ceea ce doresc fără a fi nevoie să trimită delegați în parlament și guvern, care chiar dacă nu s-ar lăsa îmbătați și corupți de putere, le-ar fi oricum imposibil să se ocupe de nevoile sociale și să facă caca ce alegătorii așteaptă de la ei.

Dar din păcate, muncitorii în marea lor majoritate, nu știu și nu vor. Sunt în asemenea condiții că le este imposibil să se emancipeze moral, dacă mai întâi nu-și vor îmbunătăți condițiile materiale. Din acest motiv transformarea socială trebuie să vină prin inițiativa unei minorități care prin circumstanțe norocoase a reușit să se ridice deasupra nivelului comun — minoritate numerică care va deveni forță preponderentă și care va trage cu ea masele.

Privește realitatea și ai să vezi cum din cauza condițiilor morale și materiale în care se găsește proletariatul, burghezia și guvernul reușesc să obțină mereu parlamentul care le convine. Pentru asta sunt de acord și permit sufragiul universal. Dacă ar sesiza pericolul de a fi deposedat legal, ar fi primii care ar ieși din legalitate și ar viola aceea pe care o numesc voința populară. O fac deja de fiecare dată când din presala legea se întoarce împotriva lor.

LUIGI: Tu vorbești, dar între timp noi vedem cum numărul deputaților socialiști e mereu în creștere. Într-o zi vom fi majoritari și...

GIORGIO: Dar nu vezi că atunci când socialiștii intră în parlament se domesticesc și din ceea ce erau, devin colaboratori și susținători ai orânduirii actuale? De fapt, trimițând socialiștii în parlament nu se face decât un serviciu burgheziei, deoarece sunt luați din mijlocul poporului oamenii cei mai activi, cei mai dotați și cei mai populari și duși în mediul burghez.

În rest v-am spus deja dacă deputații socialiști ar fi un pericol, guvernul i-ar goni cu baionetele din parlament și ar abolii votul universal.

LUIGI: Crezi asta pentru că tu concepi mereu lucrurile într-un mod catastrofic.

În schimb lumea se schimbă încet, încet, prin evoluția treptată.

E nevoie ca proletariatul să se pregătească pentru a substitui burghezia, educându-se, organizându-se, trimițând reprezentanți în toate corpurile legislative și deliberatoare. Iar atunci când va fi matur, își va lua în mâini soarta și va instaura noua societate la care aspirăm.

În toate țările civilizate crește numărul deputaților socialiști și sprijinul pe care îl au din partea maselor.

Într-o zi vor fi cu siguranță majoritatea și dacă atunci burghezia va încerca să suprimă prin violență voința populară, noi vom răspunde la violență cu violență.

Dar e nevoie să lăsăm timp — timpului. E inutil și dăunător să forțăm legile naturii și ale istoriei.

GIORGIO: Dragă Luigi, legile naturii nu au nevoie de apărători, acestea se fac respectate singure. Oamenii le-au descoperit cu trudă și se folosesc de ele atât în rău, cât și în bine. Ai grijă să nu accepți faptele sociale drept legi naturale, așa cum le consideră economiștii și sociologii care apără burghezia.

Cât despre „legile istoriei”, ele au fost formulate după derularea istoriei. Să creăm mai întâi istoria!

Lumea merge încet sau mai repede, înainte sau înapoi, în funcție de un anumit număr nedefinit de factori naturali și umani. Ar fi o eroare să credem într-o evoluție care se continuă într-un singur sens.

E adevărat că societatea acum este într-o evoluție lentă, dar evoluția în fond nu este decât schimbare; dacă unele schimbări merg, în sensul care pentru noi reprezintă calea cea bună, adică favorizând elevarea unui om spre un ideal superior de frăție și de libertate, altele în schimb întăresc instituțiile în vigoare sau anulează progresele deja realizate.

Atâta timp cât între oameni va rămâne starea de luptă, nicio victorie nu e sigură, nici un progres în organizarea socială nu se poate considera definitiv realizat.

Noi trebuie să folosim și să favorizăm toți factorii progresului și să combatem, să împiedicăm, să încercăm să neutralizăm forțele de regres și conservare.

Soarta umanității depinde de lupta dintre muncitori și exploatare și orice pace între cele două clase ostile, orice diminuare a luptei, orice colaborare între muncitori și capitaliști, între guvern și popor, cu intenția sau cu pretextul de a micșora contrastele sociale va folosi doar clasei opresorilor, la întărirea instituțiilor și mai grav, la separarea maselor de elementele proletare cele mai evolute, ce ajung să creeze o nouă clasă de privilegiați cointeresați cu baronii industriei, finanțelor și politici și să pună majoritatea poporului într-un stadiu de inferioritate și supunere.

Tu vorbești de evoluție și crezi că în mod necesar, fatal, vrând-nevrând oamenii vor ajunge la socialism; adică la o societate bazată pe avantaj egal pentru toți, în care mijloacele de producție vor aparține tuturor, unde toți ar fi muncitori și toți s-ar bucura la fel de mult de toate beneficiile civilizației.

Dar nu e adevărat, socialismul va veni doar dacă oamenii vor vrea asta și dacă vor face ceea ce este necesar pentru a-l realiza. În caz contrar, în loc de socialism se va ajunge la un alt stadiu social, în care diferențele dintre oameni vor fi mari și permanente; în care omnia va fi împărțită s-ar putea spune în două rase diferite, stăpâni și servitori, cu o clasă intermediară care va folosi să asigure prin inteligență și forță brutală, dominația unora asupra altora — sau s-ar putea perpetua pur și simplu stadiul actual al luptei continue, de succesive îmbunătățiri și înrăutățiri, de crize și războaie periodice.

Mai mult pot spune că dacă s-ar abandona lucrurile cursului lor natural, evoluția ar merge în sensul opus celui dorit de noi, adică spre întărirea privilegiilor și spre un echilibru stabil creat numai pentru avantajul actualilor dominatori. De altfel e clar, forța e a celor care dețin puterea, cine începe lupta cu anumite avantaje în fața adversarului, pe parcursul luptei câștigă mereu avantaje majore.

LUIGI: Poate că ai dreptate, dar tocmai pentru asta trebuie folosite toate mijloacele aflate la dispoziția noastră: educație, organizare, lupta politică.

GIORGIO: Da, toate mijloacele, dar nu toate conduc la același scop.

Educația desigur, acesta e primul lucru de care e nevoie; dacă nu se trezește conștiința individului, dacă nu se atinge sensibilitatea sa, dacă nu se provoacă voința lui, nu ar fi posibil niciun progres. Și prin educație nu mă refer atât la aceea care se poate avea din cărți, necesară și această dar care e

prea puțin accesibilă proletarilor, cât la aceea dobândită prin contactul direct și conștient cu societatea, cu propaganda, discuția, prin interesul față de lucrurile publice și din participarea la luptă pentru îmbunătățirea condițiilor personale sau ale altuia.

Această educație individuală extrem de necesară ar fi de ajuns pentru a transforma lumea, dacă s-ar putea extinde la toți. Dar din păcate este imposibil.

Omul este influențat, dominat și se poate spune chiar format de mediul în care trăiește, iar când mediul este ostil, acesta poate progresa doar dacă luptă împotriva lui. Și nu există decât un număr limitat de indivizi care într-un anumit moment, prin capacitățile lor și prin circumstanțe favorabile, se poate ridica deasupra mediului ca să reacționeze împotriva acestuia și să contribuie la transformarea sa.

lată de ce este minoritatea conștientă aceea care ar trebui să spargă gheața și să schimbe în mod violent circumstanțele exterioare.

Organizarea e optimă și necesară cât este folosită pentru a-i combate pe patroni și nu pentru a ne pune de acord cu ei.

La fel și cu lupta politică, atâta timp cât prin asta se înțelege lupta împotriva guvernului și nu cooperarea cu acesta.

Aveți grijă, dacă se vrea să se îmbunătățească, să se facă mai suportabil acest sistem capitalist și deci îl consacră și îl perpetuă, pot fi înțelese anumite acorduri, colaborări, dar dacă se vrea într-adevăr doborârea sistemului, atunci e nevoie de a rămâne clar în afara acestuia și împotriva sistemului însuși.

Și pentru că revoluția e necesară și în orice caz chestiunea va trebui să se sfârșească prin revoluție, nu crezi că e nevoie să ne pregătim deja, spiritual și material în loc de a iluziona masele cu speranța de a se putea emancipa fără sacrificii și fără lupte crâncene?

LUIGI: Bine, să presupunem că tu ai dreptate și că revoluția e inevitabilă. Sunt mulți socialiști care spun același lucru. Dar va fi mereu necesară constituirea unui nou guvern pentru a dirija și organiza revoluția.

GIORGIO: De ce? Dacă nu va exista în mijlocul oamenilor un număr suficient de revoluționari, muncitori ai brațului și ai minții, capabili de a se îngriji de nevoile luptei și ale vieții, revoluția nu se face, iar dacă se va face nu va triumfa. Însă dacă aceste condiții vor exista, la ce-ar mai folosi guvernul, dacă nu doar la a paraliza inițiativa populară și la a sugruma revoluția însăși?

Ce anume exact ai vrea să facă un guvern parlamentar sau dictatorial, indiferent cum ar fi?

Ar trebui mai întâi de toate să se gândească să-și asigure existența ca guvern, adică să-și construiască o forță armată pentru a se apăra împotriva adversarilor și pentru a le impune voința sa recalcitranților. Apoi ar trebui să se informeze, să studieze, pentru a încerca să împace voințele și interesele în conflict, deci să facă legi care probabil nu ar mulțimi pe nimeni.

Dar între timp oamenii vor trebui să trăiască. Iar dacă proprietatea va trece de fapt în mâinile muncitorilor, muncitorii însăși nevoiți să se ocupe de nevoile de zi cu zi, își vor rezolva problemele vieții fără a mai aștepta deciziile guvernărilor, cărora nu le mai rămâne decât să-și declare propria inutilitate ca guvernanți și să se piardă în mulțimea acelora ce muncesc.

Însă dacă proprietatea va rămâne în mâinile patronilor, atunci aceștia deținând și dispunând de bogății după cum le place ar rămâne adevărații arbitri ai vieții sociale, și vor face astfel încât noul guvern compus din socialiști (de anarhiști nu, pentru că anarhiști nu vor să guverneze și nici să fie guvernați) să fie constrâns să facă pe placul burgheziei sau dacă nu să fie spulberat.

Nu mă mai lungesc pentru că trebuie să plec și nu știu când mă voi întoarce. Pentru o perioadă n-o să ne mai vedem. Gândește-te la ceea ce am discutat, sper că la întoarcerea mea am să regăsesc un nou camarad.

Vă salut pe toți!

Biblioteca Anarhistă

Errico Malatesta

La cafenea - discutând despre revoluție și anarhie
1897, 1914, 1922

<https://anarhiva.com/>

Traducere: În bătaia vântului, Craiova, 2007.

ro.theanarchistlibrary.org